

BACHELOROPLEIDING
WIJSBEGEERTE
MASTEROPLEIDING
FILOSOFIE

FACULTEIT DER GEESTESWETENSCHAPPEN
VRIJE UNIVERSITEIT AMSTERDAM

QANU
Catharijnesingel 56
PO Box 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: +31 (0) 30 230 3100
E-mail: support@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q0645

© 2018 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUDSOPGAVE

RAPPORT OVER DE BACHEROPLEIDING WIJSBEGEERTE EN DE MASTEROPLEIDING FILOSOFIE VAN DE VRIJE UNIVERSITEIT AMSTERDAM	5
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDINGEN	5
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING	5
SAMENSTELLING VAN HET PANEL.....	6
WERKWIJZE VAN HET PANEL	6
SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL.....	8
BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING	12
BIJLAGEN	22
BIJLAGE 1: CURRICULA VITAE VAN DE PANELLEDEN	24
BIJLAGE 2: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER.....	25
BIJLAGE 3: BEOOGDE EINDKWALIFICATIES.....	31
BIJLAGE 4: OVERZICHT VAN DE PROGRAMMA'S	38
BIJLAGE 5: BEZOEKPROGRAMMA	43
BIJLAGE 6: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN	45
BIJLAGE 7: VERSLAG VAN HET ONTWIKKELGESPREK (LOSSE BIJLAGE)	46

Dit rapport is vastgesteld op 13 december 2017

RAPPORT OVER DE BACHEROPLEIDING WIJSBEGEERTE EN DE MASTEROPLEIDING FILOSOFIE VAN DE VRIJE UNIVERSITEIT AMSTERDAM

Dit rapport volgt het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. september 2016).

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDINGEN

Bacheloropleiding Wijsbegeerte

Naam van de opleiding:	Wijsbegeerte
CROHO-nummer:	56081
Niveau van de opleiding:	bachelor
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Vervaldatum accreditatie:	31/12/2018

Masteropleiding Filosofie

Naam van de opleiding:	Filosofie
CROHO-nummer:	60823
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	120 EC
Afstudeerrichtingen:	- Philosophy, Bioethics and Health, PBH (sinds 2012-2013) - Philosophy of Law and Governance, PLG (was: Wijsbegeerte van de rechtswetenschappen) - Philosophy of Neuroscience, PNS (sinds 2016-2017) - Filosofie van cultuur en bestuur, FCB (sinds 2015-2016)
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	PBH, PLG, PNS: Engels; FCB: Nederlands
Vervaldatum accreditatie:	31/12/2019

Het bezoek van het visitatiepanel Wijsbegeerte aan de Faculteit der Geesteswetenschappen aan de Vrije Universiteit Amsterdam vond plaats op 5 en 6 oktober 2017.

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING

Naam van de instelling:	Vrije Universiteit
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	positief

SAMENSTELLING VAN HET PANEL

De NVAO heeft op 17 februari 2017 ingestemd met de samenstelling van het panel. Het panel dat de bacheloropleiding Wijsbegeerte en de masteropleiding Filosofie beoordeelde bestond uit:

- Prof. dr. M.J.B. (Martin) Stokhof, Hoogleraar taalfilosofie Universiteit van Amsterdam (voorzitter);
- Prof. dr. H.H.A. (Bert) van den Brink, Dean University College Roosevelt & hoogleraar filosofie Universiteit Utrecht;
- Prof. dr. J.P. (Jan) Opsomer, Hoogleraar KU Leuven, Director De Wulf-Mansion Centre;
- Prof. dr. S. (Sigrid) Sterckx, Hoogleraar Ethiek Universiteit Gent; permanent research associate, Centre for Health, Law, and Emerging Technologies van de University of Oxford;
- L. (Lydia) Baan Hofman MA, alumna Academische Lerarenopleiding in Filosofie, Tilburg University (studentlid).

Het panel werd ondersteund door dr. Barbara van Balen, die optrad als secretaris.

De curricula vitae van de panelleden zijn opgenomen in Bijlage 1.

WERKWIJZE VAN HET PANEL

Vorbereidingen op clusterniveau

In de periode van maart 2017 tot en met januari 2018 is het visitatiecluster Wijsbegeerte beoordeeld. Het cluster bestaat uit 24 te beoordelen opleidingen aan negen universiteiten. Het voltallige panel bestaat uit de hierboven genoemde deskundigen. In principe namen allen deel aan de visitaties, tenzij dit vanwege de vereiste onafhankelijkheid of beperkte beschikbaarheid niet mogelijk was.

Dr. Erwin van Rijswoud is projectmanager voor het gehele cluster, en secretaris voor de bezoeken aan de Universiteit Utrecht, de Universiteit van Amsterdam en de Erasmus Universiteit Rotterdam. Voor de overige bezoeken is dr. Barbara van Balen secretaris.

Het cluster Wijsbegeerte is volgens het NVAO beoordelingskader 2016 beoordeeld. Omdat dit beoordelingskader meer vrijheden geeft aan de te beoordelen opleidingen voor de invulling van het zelfevaluatie rapport (ZER), zijn er in een vroeg stadium op clusterniveau afspraken gemaakt over de inhoud van de ZER, de bijlagen, en het studenten-/opleidingscommissiehoofdstuk. Er zijn ook afspraken gemaakt over de inrichting van het ontwikkelgesprek. Om dit niet te laten interfereren met de beoordelingstaak van het panel is overeengekomen dat dit gesprek tijdens het bezoek wordt gepland, maar nadat de beraadslagen over de beoordeling zijn afgerond. Met deze afspraken hebben alle opleidingen op onderlinge consistente en toch ook eigen wijze invulling gegeven aan het NVAO beoordelingskader 2016.

Op 27 januari heeft het panel een startvergadering gehouden, daarin is de opdracht aan het visitatiepanel, de werkwijze voor de hele visitatie en de werkwijze per bezoek besproken; tevens is het beoordelingskader doorgenomen en is afgesproken om na de eerste vier visitatiebezoeken met het voltallige panel en de secretarissen een ijkingsoverleg te houden om consistentie in de oordeelsvorming te bewaken. Daarnaast vond er tussen de twee betrokken secretarissen ijkingsplaats na afloop van ieder visitatiebezoek. Wanneer de projectleider zelf niet secretaris was tijdens een visitatie, sloot deze bij de slotvergadering aan om de consistentie in de oordeelsvorming tussen opleidingen te bevorderen.

Vorbereidingen per instelling

Ter voorbereiding op de visitatie heeft iedere opleiding een zelfevaluatie rapport geschreven. Daarnaast is door de opleiding een passend aantal eindwerken (afhankelijk van het aantal te

beoordelen opleidingen) en de beoordelingsformulieren ter beschikking gesteld, alsook de cursusedossiers van geselecteerde vakken. In overleg met de voorzitter heeft de secretaris een afgewogen selectie van de eindwerken gemaakt uit het overzicht van afstudeerders van de laatste twee volledige academische jaren. Het overzicht van bestudeerde eindwerken staat in bijlage 6. Na een controle op volledigheid zijn de ZER, de eindwerken en de geselecteerde vakken aan het panel ter beschikking gesteld. Voorafgaand aan het bezoek hebben de panelleden hun vragen en kritische lezingen van dit materiaal met elkaar gedeeld en de gesprekken voorbereid.

Bezoek

De secretaris heeft in overleg met de opleiding en voorzitter een bezoekprogramma opgesteld, waarbij de opleiding zelf verantwoordelijk was voor de selectie van de gesprekspartners. Voorzien was in een tweedaags visitatiebezoek, tijdens welke het panel zou spreken met formeel en inhoudelijk verantwoordelijken, studenten, alumni, docenten, en de opleidings- en examencommissie voor de opleidingen. Het panel bood studenten en docenten tevens de mogelijkheid om, buiten de geplande gesprekken om, informeel met het panel te spreken tijdens een open spreekuur.

Rapportage

De secretaris heeft een eerste concept van het rapport opgesteld. Nadat dit gereed was, is dit besproken met de andere betrokken secretaris en heeft een collega van de QANU een collegiale toets uitgevoerd. Vervolgens is het aan de voorzitter en het panel gestuurd.

Nadat de inhoud en de oordelen met het voltallige panel zijn vastgesteld, heeft de instelling het rapport ontvangen om het te controleren op feitelijke onjuistheden. In overleg met de voorzitter heeft de secretaris deze verwerkt, en het rapport afgerond. De rapportage is vervolgens samen met een afzonderlijk verslag van het ontwikkelgesprek aan de instelling toegezonden.

Definitie oordelen

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden en de opleiding als geheel gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een Associate Degree-programma, bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Onvoldoende

De opleiding voldoet niet aan de basiskwaliteit en vertoont tekortkomingen op meer aspecten.

Voldoende

De opleiding voldoet over de volle breedte van de standaard aan de basiskwaliteit.

Goed

De opleiding steekt systematisch uit boven de basiskwaliteit.

Excellent

De opleiding steekt systematisch ver uit boven de basiskwaliteit en geldt als een internationaal voorbeeld.

SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL

Bacheloropleiding Wijsbegeerte

Standaard 1

Het doel van de bacheloropleiding Wijsbegeerte is om studenten te leren zelfstandig kritisch na te denken over fundamentele vragen van de filosofie, en over de relatie tussen filosofie, wetenschap en samenleving. De opleiding wil studenten opleiden in klassieke filosofische vaardigheden zoals argumentatie, analyse en interpretatie en hen daarnaast trainen in algemene vaardigheden om gedachten in woord en geschrift helder en overtuigend te kunnen presenteren. Het panel heeft vastgesteld dat de afdeling Filosofie een duidelijke coherente visie heeft op de wijsbegeerte-opleiding en dat er een brede en klassieke bacheloropleiding wordt geboden, waarbij de verbondenheid met niet-filosofische vakwetenschappen belangrijk gevonden wordt. De eindtermen van de bacheloropleiding geven in voldoende mate het niveau aan dat een afgestudeerde aan een academische bacheloropleiding behaald moet hebben.

Standaard 2

Het programma van de bacheloropleiding bevat een major van 120 EC, een minor van 30 EC en een 'academische kern' van 30 EC. Studenten kunnen in de eerste helft van het derde bachelorjaar een vakwetenschappelijke minor of de verdiepende Engelstalige minor *The Philosophy of Freedom* kiezen. De major is vormgegeven volgens de volgende lijnen: het eerste jaar is inleidend, en de studenten volgen zowel historisch als systematisch inleidende vakken; het tweede jaar is verdiepend: studenten volgen verdiepende systematische en historische vakken en een tekstcollege. Jaar drie is gericht op profilering: studenten volgen (naast de minor) de cursussen *Stijlen I* en *Stijlen II*, een scriptieseminar (6EC) en schrijven hun scriptie van 12 EC.

Naar het oordeel van het panel bereidt het bachelorprogramma de studenten in voldoende mate voor op het behalen van de eindkwalificaties. Het programma heeft naar het oordeel van het panel voldoende samenhang, maar het panel beveelt aan om in de studiegids en de digitale leeromgeving hierover transparantere informatie te verstrekken.

De werkvormen die in de opleiding gehanteerd worden, zijn passend voor filosofie-opleidingen. Het panel wil de opleiding echter aanmoedigen om na te denken over de didactische aanpak en innovatieve werkvormen. Het denkt dat het ontwikkelen van een didactische aanpak, die ook gericht is op behoud van studenten en het stimuleren van de studievoortgang nuttig kan zijn voor de verbetering van het opleidingsrendement.

De studeerbaarheid van de opleiding en de studiebegeleiding zijn na een jaar waarin door de fusie van de faculteit wijsbegeerte met de faculteit letteren een en ander wat minder liep, inmiddels weer in orde. Het panel beveelt echter aan om nog eens goed te kijken naar een evenwichtige verdeling van de studielast over de vakken.

Het panel heeft vastgesteld dat de afdeling voldoende goed gekwalificeerde docenten kan inzetten om de opleiding te verzorgen. De opleiding heeft volgens het panel bovendien een goed functionerende opleidingscommissie die voortdurend de vinger aan de pols houdt.

Een punt van aandacht is de fysieke omgeving die belemmerend werkt voor regelmatig contact tussen studenten en docenten. Het panel ondersteunt de maatregelen die de opleiding neemt om de glazen deuren die de VU heeft aangebracht zoveel mogelijk te omzeilen en situaties te creëren waarin studenten en docenten elkaar wel kunnen ontmoeten.

Standaard 3

De afdeling volgt het facultaire toetsbeleid, dat volgens het panel goed is uitgewerkt in criteria en procedures die de toetskwaliteit borgen.

Het panel heeft een gesprek gehad met vertegenwoordigers van de examencommissie en de onder de examencommissie ressorterende toetskamer en het is positief over de professionele en serieuze wijze waarop de examencommissie en de toetskamer hun taken opvatten en uitvoeren. Naar het

oordeel van het panel voert de examencommissie haar wettelijke taken op het gebied van kwaliteitszorg goed uit.

De uitvoering van het toetsbeleid in de opleidingen is ingezet maar moet nog verder doorgevoerd worden. Het is positief dat de beoordelingsformulieren bij de meeste scriptiebeoordelingen zijn gebruikt. Naar het oordeel van het panel is het gebruikte beoordelingsformulier adequaat. Het panel onderschrijft niettemin de mening van de docenten dat het goed zou zijn om een specifiek beoordelingsformulier te ontwikkelen voor de filosofieopleidingen.

Standaard 4

Het panel heeft geverifieerd dat de eindkwalificaties van de bacheloropleiding Wijsbegeerte vertaald zijn in leerdoelen voor cursusonderdelen en dat de cursusonderdelen worden afgesloten door toetsen die gebaseerd zijn op die leerdoelen. De toetsprogramma's van de opleidingen dekken in voldoende mate de eindkwalificaties. Het panel heeft vijftien recente bachelortheses bekeken. Het panel was het voor het merendeel van de scripties eens met de becijfering. Geen van de scripties zou door het panel als onvoldoende worden beoordeeld. Het panel heeft geconstateerd dat de afgestudeerden aan de bacheloropleiding in staat zijn een thema op het gebied van de historische, de praktische, of de theoretische filosofie te behandelen en op een heldere en systematische wijze uit te werken. Bachelorstudenten kunnen volgens de opleiding zonder problemen doorstromen naar een masteropleiding in de filosofie.

Het panel beoordeelt de Standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing	voldoende
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding Filosofie

Standaard 1

De tweejarige masteropleiding Filosofie leidt studenten op in de methoden van een bepaalde wetenschap, alsook de maatschappelijke en culturele functie en betekenis van deze wetenschap. De opleiding kent vier specialisaties: Philosophy of Law & Governance (PLG), Philosophy of Bioethics and Health (PBH), Philosophy of Neuroscience (PNS) en Filosofie van Cultuur en Bestuur (FCB). De opleiding staat open voor studenten met een bachelor in een van de betreffende wetenschapsgebieden en voor studenten met een bachelor filosofie die tevens toegang hebben tot het masteronderwijs in het betreffende wetenschapsgebied. De opleiding heeft algemene eindtermen en specifieke eindtermen per afstudeerrichting geformuleerd. Het is het panel wel opgevallen dat de formulering van de specifieke eindtermen van de afstudeerrichting FCB in sterke mate verschilt van de formulering van de specifieke eindtermen van de andere drie afstudeerrichtingen. Zoals onder standaard 2 wordt betoogd heeft dit te maken met de samenhang in het programma. Niettemin zijn naar het oordeel van het panel de eindtermen van de opleiding voldoende gespecificeerd en geven in voldoende mate het niveau en domein aan van een masteropleiding in de filosofie.

Standaard 2

Het programma van de masteropleiding is in de regel als volgt opgebouwd: 30 EC filosofie, 30 EC vakwetenschap en 60 EC filosofie in relatie tot de specialisatie. In het eerste jaar volgen de studenten vier vakken filosofie gezamenlijk, en daarnaast 30 EC aan vakken in de betreffende vakwetenschap. In het tweede jaar van de opleiding volgen de studenten het vijfde filosofievak, en 60 EC aan vakken filosofie in relatie tot de betreffende vakwetenschap. Het onderwijs sluit nauw aan op het onderzoek van de docenten. Bij de verdeling van de vakken over het eerste en tweede jaar is rekening gehouden met de mogelijkheid om de masteropleiding te combineren met een vakwetenschappelijke masteropleiding. Dit wordt door een vrij groot deel van de studenten (75%) ook gedaan.

De inrichting van de specialisatie FCB wijkt substantieel af van de andere drie specialisaties. Deze specialisatie kent een andere opbouw, en de studenten volgen niet de gezamenlijke filosofievakken 1, 2, 3, 4 en 5.

Als ingangseis voor de opleiding geldt dat de student toegang moet hebben tot de mastervakken in de vakwetenschap van de betreffende specialisatie. FCB hanteert een aanvullende ingangseis: de studenten moet 18 EC filosofie op bachelorniveau hebben behaald.

De werkvormen die in de opleiding gehanteerd worden zijn passend voor filosofie-opleidingen. Het panel heeft vastgesteld dat de afdeling voldoende goed gekwalificeerde docenten kan inzetten om de opleiding te verzorgen. De opleiding heeft volgens het panel bovendien een goed functionerende opleidingscommissie die voortdurend de vinger aan de pols houdt.

Een punt van aandacht is de fysieke omgeving die belemmerend werkt voor regelmatig contact tussen studenten en docenten. Het panel ondersteunt de maatregelen die de opleiding neemt om de glazen deuren die de VU heeft aangebracht zoveel mogelijk te omzeilen en situaties te creëren waarin studenten en docenten elkaar wel kunnen ontmoeten.

Het panel is van oordeel dat door de afwijkende positie van de specialisatie FCB het programma van de masteropleiding als geheel niet coherent is. Er is dus geen sprake van een gemeenschappelijke inhoudelijke basis en gemeenschappelijke uitgangspunten die voor alle vier de specialisaties gelden. Om die reden kan het panel het programma niet als voldoende beoordelen.

Standaard 3

De afdeling volgt het facultaire toetsbeleid, dat volgens het panel goed is uitgewerkt in criteria en procedures die de toetskwaliteit borgen.

Het panel heeft een gesprek gehad met vertegenwoordigers van de examencommissie en de onder de examencommissie ressorterende toetskamer en het is positief over de professionele en serieuze wijze waarop de examencommissie en de toetskamer hun taken opvatten en uitvoeren. Naar het oordeel van het panel voert de examencommissie haar wettelijke taken op het gebied van kwaliteitszorg goed uit.

De uitvoering van het toetsbeleid in de opleidingen is ingezet maar moet nog verder doorgevoerd worden. Het is positief dat de beoordelingsformulieren bij de meeste scriptiebeoordelingen zijn gebruikt. Naar het oordeel van het panel is het gebruikte beoordelingsformulier adequaat. Het panel onderschrijft niettemin de mening van de docenten dat het goed zou zijn om een specifiek beoordelingsformulier te ontwikkelen voor de filosofieopleidingen.

Standaard 4

Het panel heeft geverifieerd dat de eindkwalificaties van de masteropleiding Filosofie zijn vertaald in leerdoelen voor cursusonderdelen en dat de cursusonderdelen worden afgesloten door toetsen die gebaseerd zijn op die leerdoelen. De toetsprogramma's van de opleidingen dekken in voldoende mate de eindkwalificaties. Het panel heeft vijftien recente mastertheses bekeken. Het panel was het voor het merendeel van de scripties eens met de beoordeling. Er waren in de selectie enkele zeer goede scripties terecht gekomen en enkele voldoende scripties. Alle scripties voldeden aan de criteria. Afgestudeerden aan de masteropleiding blijken, voor zover er gegevens over beschikbaar waren, terecht te komen in zeer uiteenlopende beroepen en functies en blijken in ieder geval voldoende voorbereid om een promotieplaats te kunnen vervullen.

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	onvoldoende
Standaard 3: Toetsing	voldoende
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

De voorzitter en de secretaris van het panel verklaren hierbij dat alle panelleden kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 13 december 2017

Prof. dr. M.J.B. Stokhof
Vorzitter

Dr. B.M. van Balen
Secretaris

BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING

De opleidingen Filosofie worden verzorgd door de afdeling Filosofie van de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Vrije Universiteit (FGW-VU). Deze faculteit is in september 2014 ontstaan uit een fusie tussen de Faculteit der Wijsbegeerte en de Faculteit der Letteren van de Vrije Universiteit (VU). De afdeling Filosofie verzorgt drie opleidingen, namelijk een bacheloropleiding Wijsbegeerte, een eenjarige masteropleiding Filosofie en een tweejarige masteropleiding Filosofie. Daarnaast verzorgt de afdeling in alle faculteiten het vak Wijsgerige Vorming voor bachelorstudenten, met uitzondering van de faculteiten Geneeskunde, Rechten en Godgeleerdheid. Deze faculteiten hebben voor de uitvoering van dat onderdeel een eigen hoogleraar, met een dubbelaanstelling bij de afdeling Filosofie.

De faculteit heeft besloten om de eenjarige masteropleiding uit doelmatigheidsoverwegingen te beëindigen en niet te laten her-accrediteren, zodat in deze beoordeling alleen de bacheloropleiding en de tweejarige masteropleiding betrokken zijn.

Studenten die de eenjarige masteropleiding volgen hebben nog een jaar om de opleiding te voltooien (tot 31 december 2019). De cursussen van deze opleiding worden nog tot juli 2018 aangeboden.

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting:

De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

Bacheloropleiding

In de zelfevaluatie wordt beschreven dat het doel van de bacheloropleiding Wijsbegeerte is om studenten te leren zelfstandig kritisch na te denken over fundamentele vragen van de filosofie, en over de relatie tussen filosofie, wetenschap en samenleving. De opleiding wil studenten opleiden in klassieke filosofische vaardigheden zoals argumentatie, analyse en interpretatie, en hen daarnaast trainen in algemene vaardigheden om gedachten in woord en geschrift helder en overtuigend te kunnen presenteren. Het is de bedoeling dat de opleiding studenten in staat stelt om een functie op academisch niveau in de maatschappij te vervullen of een masteropleiding Filosofie te volgen. De doelstellingen van de opleidingen zijn vertaald in eindtermen die in de zelfevaluatie gerelateerd zijn aan de Dublin descriptors.

Volgens de zelfevaluatie is de nadruk op het ambacht van de filosofie in zowel de historische als de systematische vakken kenmerkend voor deze opleiding. Het panel waardeert het dat de afdeling filosofie een duidelijke visie heeft op de opleiding en dat er een brede en klassieke bacheloropleiding wordt geboden, waarbij de verbondenheid met niet-filosofische vakwetenschappen belangrijk gevonden wordt. De afdeling presenteert een coherente visie op de doelstelling en opbouw van de opleiding.

Het panel heeft de eindtermen bekeken en geconstateerd dat deze voldoende helder, specifiek en realistisch zijn. De eindtermen geven in voldoende mate het niveau aan dat behoort bij een academische bacheloropleiding en dekken het domein wijsbegeerte zoals aangegeven in het domeinspecifieke referentiekader. In de zelfevaluatie is aangegeven dat er bewust geen eindterm is opgenomen over kennis van het werkveld, omdat de studenten daarop niet getoetst worden. De opleiding wijkt daarmee weliswaar af van het domeinspecifieke referentiekader, maar het panel vindt het gezien het feit dat de kennis niet getoetst wordt, gerechtvaardigd dit aspect niet in de eindtermen terug te laten komen. Wel acht het panel het van belang dat er voldoende aandacht voor beroepsveldoriëntatie in het programma is.

Masteropleiding

De tweejarige masteropleiding Filosofie leidt, volgens de omschrijving in het zelfevaluatierapport, studenten op in de methoden van een bepaalde wetenschap, alsook de maatschappelijke en culturele functie en betekenis van deze wetenschap. De opleiding staat open voor studenten met een bachelor in één van de betreffende wetenschapsgebieden en voor studenten met een bachelor filosofie die tevens toegang hebben tot het masteronderwijs in het betreffende wetenschapsgebied.

De opleiding heeft vier specialisaties:

- Philosophy of Law & Governance (PLG), die wordt aangeboden in samenwerking met de faculteit Rechtswetenschappen;
- Philosophy of Bioethics and Health (PBH), die wordt aangeboden in samenwerking met de afdeling Metamedica van het VUmc;
- Philosophy of Neuroscience (PNS), aangeboden in samenwerking met de afdeling Neurosciences van het VUmc;
- Filosofie van Cultuur en Bestuur (FCB), aangeboden in samenwerking met de investeringsmaatschappij Dasym.

Voor de masteropleiding zijn algemene doelstellingen omschreven en gespecificeerde doelen per specialisatie. De opleiding heeft algemene eindtermen en specifieke eindtermen per afstudeerrichting geformuleerd. Het is het panel wel opgevallen dat de formulering van de specifieke eindtermen van de afstudeerrichting FCB in sterke mate verschilt van de formulering van de specifieke eindtermen van de andere drie afstudeerrichtingen. Zoals onder standaard 2 wordt betoogd blijkt dit gevolgen te hebben voor de samenhang in het programma. Naar het oordeel van het panel zijn de eindtermen niettemin voldoende gespecificeerd en geven in voldoende mate het niveau en domein aan van een masteropleiding in de filosofie. Het panel vindt het positief dat de afdeling deze opleiding aanbiedt en zo gemotiveerde en getalenteerde studenten de kans geeft zich te specialiseren in de filosofie van een bepaald wetenschapsgebied. De relatie met de betrokken vakwetenschappen wordt volgens het panel goed geborgd door dubbelbenoemingen van hoogleraren wijsbegeerte in zowel de vakwetenschap als bij de afdeling filosofie.

Overwegingen

De eindtermen van de bacheloropleiding Wijsbegeerte van de Vrije Universiteit Amsterdam voldoen volgens het panel aan de eisen die daaraan gesteld worden qua niveau, inhoud en oriëntatie. De eindtermen geven in voldoende mate het niveau aan dat een afgestudeerde aan een academische bacheloropleiding behaald moet hebben. De afdeling heeft volgens het panel een duidelijke en coherente visie, er wordt een brede en klassieke bacheloropleiding geboden. De opleiding is specifiek in de nadruk die er gelegd wordt op de verbondenheid met niet-filosofische vakwetenschappen.

De eindtermen van de tweejarige masteropleiding voldoen aan de eisen die gesteld worden aan een academische masteropleiding, ze geven in voldoende mate het niveau aan dat bereikt moet worden door een masterstudent en ze passen binnen het domeinspecifieke referentiekader qua inhoud en oriëntatie. Het panel vindt het positief dat de VU deze opleiding aanbiedt.

Conclusie

Bacheloropleiding Wijsbegeerte: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Masteropleiding Filosofie: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Toelichting:

De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Hierbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van de toegelaten studenten. De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten op actieve wijze deelnemen aan de vormgeving van het eigen leerproces (student-centred).

Bevindingen

Bacheloropleiding

Het programma van de bacheloropleiding bevat een major van 120 EC, een minor van 30 EC en een 'academische kern' van 30 EC. Deze academische kern is ingericht volgens de VU richtlijnen en omvat vijf vakken uit de eerste twee jaar van de opleiding:

- Academische vaardigheden
- Tekstcollege I
- Wetenschapsfilosofie 1
- Metafysica
- Philosophy Today (Methoden van Wijsgerig Onderzoek).

Studenten kunnen in de eerste helft van het derde bachelorjaar een vakwetenschappelijke minor of de verdiepende Engelstalige minor The Philosophy of Freedom kiezen.

De major is vormgegeven volgens de volgende lijnen: het eerste jaar is inleidend, de studenten volgen zowel historisch als systematisch inleidende vakken; het tweede jaar is verdiepend: studenten volgen verdiepende systematische en historische vakken en een tekstcollege. Jaar drie is gericht op profilering: studenten volgen (naast de minor) de cursussen Stijlen I en Stijlen II, een scriptieseminar (6EC) en schrijven hun scriptie van 12 EC.

Het is mogelijk de opleiding in deeltijd te volgen, de student volgt dan een gedeelte van de vakken uit het voltijdse programma. Een aantal vakken wordt in de avonduren aangeboden. De afdeling Filosofie stimuleert haar studenten om de opleiding te combineren met een andere bacheloropleiding. Studenten die Wijsbegeerte als tweede opleiding volgen kunnen in aanmerking komen voor maximaal 60 EC vrijstelling. Deze mogelijkheid past bij het profiel van de opleiding waarin een combinatie tussen filosofie van een wetenschapsgebied en filosofie wordt nagestreefd. Volgens het management van de afdeling is deze combinatie een sterke traditie binnen de VU waar veel waarde aan wordt gehecht, zowel vanuit de instelling als vanuit de studenten. Naar het oordeel van het panel bereidt het programma de studenten in voldoende mate voor op het bereiken van de eindkwalificaties van de opleiding. Het is positief dat er gerichte aandacht is voor de ontwikkeling van vaardigheden, waarvoor een goede syllabus is ontwikkeld.

Voor het panel was de invulling van de vakken niet altijd duidelijk te herleiden tot de plaats in het programma en de titel van het betreffende vak, waardoor de coherentie in het programma voor het panel niet helder was. De betrokken docenten echter verzekerden het panel dat er voldoende overleg plaats vindt over de afstemming van de vakken en de relatie van de inhoud van de vakken tot de leerdoelen. Het viel het panel op dat het major programma verder geen ruimte laat voor specialisatie. Het panel beveelt aan om de samenhang in het programma duidelijker over het voetlicht te brengen.

Over de didactische uitgangspunten en de werkvormen verstrekt de zelfevaluatie weinig informatie. Uit het studentenhoofdstuk maakt het panel op dat de overwegende werkvorm die gebruikt wordt in de opleiding het interactieve college is. Studenten worden in deze colleges aangemoedigd om kritisch te zijn en zelf een standpunt in te nemen. Deze werkvorm ondersteunt de studenten in het verbeteren

van hun communicatievaardigheden. Deze werkvorm is binnen de Nederlandse filosofie-opleidingen veel gebruikt en is passend bij de inhoud en te ontwikkelen vaardigheden. Het panel wil de opleiding echter aanmoedigen om na te denken over de didactische aanpak en innovatieve werkvormen. Het denkt dat het ontwikkelen van een didactische aanpak die ook gericht is op behoud van studenten en het stimuleren van de studievoortgang, nuttig kan zijn voor de verbetering van het rendement.

Het rendement van de opleiding dient namelijk naar het oordeel van het panel een punt van aandacht te zijn, en de verantwoordelijken binnen de afdeling Filosofie onderschrijven dit. Van de herinschrijvers na een jaar behaalt slechts 28% het bachelordiploma in drie jaar. Een deel van de vertraging in het afstuderen van de studenten kan volgens de afdeling verklaard worden door het feit dat een groot deel van de studenten twee opleidingen tegelijk volgen. Volgens het panel is het goed om hier de vinger aan de pols te blijven houden. Het panel is het eens met de afdeling dat het zinvol en uitdagend is voor studenten om de bacheloropleiding wijsbegeerte te combineren met een andere bacheloropleiding, maar daardoor komt de studeerbaarheid van de opleiding voor de studenten die deze weg volgen wel onder druk te staan.

Tijdens het bezoek heeft het panel uitvoerig gesproken over het taalbeleid van de opleiding. Gebleken is dat in sommige vakken oorspronkelijke teksten in het Duits worden gelezen, maar dat het studenten is toegestaan daar een vertaling bij te raadplegen. De docent leest de tekst wel in het Duits en de studenten leren zo tevens wat er aan inhoud verloren kan gaan in een vertaling. Franse teksten worden niet meer gelezen omdat er te weinig studenten blijken te zijn die het Frans in voldoende mate beheersen. Het panel vindt het positief dat de afdeling in de bacheloropleiding teksten in de oorspronkelijke taal wil blijven lezen en is van mening dat de afdeling daar wat betreft de Duitse teksten een goede oplossing voor gevonden heeft.

Uit het studentenhoofdstuk heeft het panel begrepen dat de studiebegeleiding een aantal jaren te wensen heeft overgelaten. In de gesprekken tijdens het locatiebezoek is dit onderwerp aan de orde gekomen en is onder meer naar voren gebracht dat door de wijzigingen in de organisatie- en bestuursstructuur die het gevolg waren van de fusie met de faculteit Letteren, de studiebegeleiding niet naar wens verliep. Door de fusie is volgens de studenten ook de informatievoorziening een tijd lang niet goed geweest. Het laatste jaar is zowel de studiebegeleiding als de informatievoorziening weer verbeterd. Er zijn door de studenten enkele opmerkingen geplaatst bij de studeerbaarheid van het programma als geheel. De studielast is volgens hen niet helemaal evenwichtig over de verschillende studieonderdelen verdeeld, waardoor op sommige momenten in het jaar sprake kan zijn van overbelasting. Het panel beveelt aan om goed te kijken naar de eisen die de verschillende studieonderdelen stellen en die eisen in overeenstemming te brengen met de studielast volgens de toegewezen studiepunten.

De reacties van de studenten op het studentenmentorensysteem zijn wisselend; enkele studenten geven aan veel aan de begeleiding door een mentor gehad te hebben, anderen hebben hun mentor niet gezien, of vonden de begeleiding niet nuttig. Het panel denkt dat een mentoraat, of dit nu door docenten of door studenten uitgevoerd wordt, een waardevolle aanvulling is op het aangeboden onderwijs in de bacheloropleiding. Door het mentoraat kan de studievoortgang bevorderd worden en kan ingegaan worden op werkveldoriëntatie en loopbaanbegeleiding. Het panel kreeg het idee dat er nog niet veel aandacht is in de opleiding voor oriëntatie op het werkveld en voorbereiding op eventuele vervolgstudies. Het beveelt aan om daar gericht aandacht aan te besteden, en het mentoraat zou daar een rol in kunnen spelen.

Masteropleiding

Zoals omschreven onder standaard 1 heeft de masteropleiding vier specialisaties, de drie Engelstalige specialisaties Philosophy of Law & Governance (PLG), Philosophy of Bioethics and Health (PBH), Philosophy of Neuroscience (PNS) en de Nederlandstalige specialisatie Filosofie van Cultuur en Bestuur (FCB). Als ingangseis voor de opleiding geldt dat de student toegang moet hebben tot de mastervakken in de vakwetenschap van de betreffende specialisatie. Het programma van de masteropleiding voor PLG, PHB en PNS is in de regel als volgt opgebouwd: 30 EC filosofie, 30 EC

vakwetenschap en 60 EC filosofie in relatie tot de specialisatie. In het eerste jaar volgen de studenten vier vakken gezamenlijk namelijk: Philosophy: Ancient and Medieval Philosophy; Modern Philosophy; Philosophy of Science; en Ethics. Daarnaast volgen ze 30 EC aan vakken in de betreffende vakwetenschap. In het tweede jaar van de opleiding volgen de studenten het vijfde filosofievak, Text course, en 60 EC aan vakken Filosofie in relatie tot de betreffende vakwetenschap. In zowel de vakken Filosofie als de vakken Filosofie in relatie tot de betreffende vakwetenschap sluit het onderwijs nauw aan op het onderzoek van de docenten. Bij de verdeling van de vakken over het eerste en tweede jaar is rekening gehouden met de mogelijkheid om de masteropleiding te combineren met een vakwetenschappelijke masteropleiding. Dit wordt door een vrij groot deel van de studenten (75%) ook gedaan. Aan het einde van het tweede jaar schrijven de studenten hun masterthesis (12 EC). Hoewel het programma niet evenwichtig verspreid lijkt te zijn over twee jaar ervaren de studenten en docenten dat niet als problematisch, het stelt de studenten in staat om de opleiding te combineren met een andere masteropleiding.

Het onderwijs in de masteropleiding wordt in de zelfevaluatie omschreven als kleinschalig en intensief, hetgeen officiële bewoordingen zijn voor een bijzonder kenmerk. Volgens het panel voldoet het onderwijs niet aan die 'officiële' kwalificaties, maar is er door de kleine groepen en de individuele studieroutes die de studenten volgen wel sprake van een intensief contact tussen studenten en docenten.

De studenten die het panel gesproken heeft, zijn zeer te spreken over het programma en de docenten. Het programma stelt hoge eisen aan de studenten, maar dat zoeken ze ook. De studenten van de drie Engelstalige specialisaties kennen elkaar en volgen gemeenschappelijke studieonderdelen. Volgens de studenten is het programma interdisciplinair van opzet en samenhangend. Docenten die de vakken filosofie in relatie tot de vakwetenschap verzorgen sluiten daarbij aan op de inhoud van de vakken filosofie 1 t/m 5.

De inrichting van de specialisatie FCB wijkt af van de andere drie specialisaties. Deze specialisatie kent een andere opbouw, de studenten volgen niet de gezamenlijke filosofievakken 1, 2, 3, 4 en 5 en naast de bovengenoemde ingangseis voor de opleiding hanteert de specialisatie FCB een aanvullende ingangseis: 18 EC filosofie op bachelorniveau.

De Nederlandstalige specialisatie FCB volgt dus een eigen route. De studenten zijn enthousiast over het programma en de uitdaging die het biedt, maar lijken geen deel uit te maken van dezelfde opleiding als studenten PLG, PBH en PNS. Zoals aangegeven onder standaard 1 wijken ook de formuleringen van de specifieke eindtermen van deze specialisatie af van die van de drie andere specialisaties. De eindtermen van de FCB specialisatie geven aan dat de student een breed overzicht van actuele culturele, bestuurlijke en maatschappelijke ontwikkelingen verwerft en zijn in veel mindere mate dan de eindtermen van de andere specialisaties gericht op het verwerven van kennis en inzicht in de filosofie van het specifieke vakgebied. Het programma van de FCB specialisatie is afgestemd op de aangegeven bredere eindkwalificaties.

In de zelfevaluatie is omschreven dat een investeringsmaatschappij is betrokken bij deze specialisatie. Er worden door de investeringsmaatschappij docenten betaald die onderwijs verzorgen. De selectie en benoeming van de docenten ligt overigens geheel in handen van de afdeling, daar heeft de investeringsmaatschappij geen zeggenschap over. Zowel de afdeling als de studenten zijn zeer tevreden over de betrokkenheid van de investeringsmaatschappij, hierdoor wordt de specialisatie mogelijk gemaakt en de studenten krijgen een ingang om stage te lopen die aansluit op de eindtermen van de opleiding. Het panel is van mening dat, zolang de docenten worden geselecteerd en benoemd door de afdeling, er geen bezwaar is tegen deze betrokkenheid. Het heeft bovendien begrepen dat er afspraken zijn over de duurzaamheid van de investering zodat de continuïteit van de opleiding niet in gevaar komt.

Het panel is echter van oordeel dat door de bijzondere en afzonderlijke positie van de FCB-specialisatie het programma van de masteropleiding als geheel niet coherent is. Er is geen gemeenschappelijk basiscurriculum, omdat de studenten FCB de vakken filosofie 1 t/m 5 niet volgen.

De opzet van het programma voor FCB wijkt bovendien af van de opzet van de andere specialisaties omdat het niet specifiek gericht is op de filosofie van een vakgebied, maar op een brede oriëntatie op historische, sociologische en bestuurswetenschappelijke kennis van uit een cultuurfilosofische benadering. Het panel vindt dat er eerder sprake lijkt te zijn van twee afzonderlijke opleidingen, waarvan de ene opleiding drie specialisaties heeft en de andere één. Vanwege het gebrek aan coherentie binnen het programma kan het panel het programma niet als voldoende beoordelen. Het panel beveelt aan de positie van de specialisatie FCB in deze opleiding te heroverwegen.

Docententeam

De studenten zijn tevreden over de didactische kwaliteiten van de wetenschappelijke staf, dat blijkt zowel uit de resultaten van de Nationale Studentenenquêtes, als uit het studentenhoofdstuk in de zelfevaluatie. Tijdens het bezoek wordt dit door de studenten bevestigd. Zowel de bachelor- als de masterstudenten vinden de docenten toegankelijk, betrokken, stimulerend en deskundig. Volgens de informatie in de zelfevaluaties geven de meeste docenten overigens zowel in de bachelor- als in de masteropleiding les. Het merendeel van de docenten is gepromoveerd (96%) en actief betrokken bij onderzoek. De faculteit heeft als beleid dat alle docenten de basiskwaliteit onderwijs (BKO) behalen. Op dit moment heeft 65% de BKO behaald en 22% beschikt over een Senior Onderwijs Kwalificatie.

Fysieke leeromgeving

Een punt van aandacht is de fysieke onderwijsomgeving die door zowel studenten als docenten als belemmerend ervaren wordt. Het glazen deurenbeleid dat is ingesteld door de VU, waardoor de werkruimte van docenten niet toegankelijk is voor studenten, staat een regelmatig en ongedwongen contact tussen studenten en docenten, dat zo eigen is aan filosofie-opleidingen, in de weg. Het panel dringt erop aan om de onderwijsomgeving zo in te richten dat de studenten zich opgenomen voelen in de academische omgeving en de gelegenheid hebben regelmatig docenten en andere studenten tegen te komen om vragen omtrent de studie te kunnen bespreken.

Overigens vinden de studenten de docenten zeer toegankelijk en betrokken. Op vragen per email krijgen studenten vrij direct antwoord. Docenten doen moeite om studenten informeel te kunnen spreken, ze komen bijvoorbeeld langs op borrels van de studievereniging en er worden colloquia gehouden waar ook gelegenheid is om docenten informeel te spreken.

Opleidingscommissie

De samenstelling van de opleidingscommissie is zodanig dat er een brede vertegenwoordiging is van studenten. Volgens wettelijke regels is de opleidingscommissie paritair samengesteld uit drie studenten en drie docenten, maar om er voor te zorgen dat alle jaargroepen en opleidingen in de opleidingscommissie gehoord worden is er voor gekozen om de commissie aan te vullen met adviserende studentleden uit de overige jaargroepen. De opleidingscommissie vergadert eens per maand en de voorzitter heeft voorafgaand aan die vergadering een overleg met de opleidingsdirecteur om te weten te komen welke punten er spelen. Elk kwartaal krijgt de opleidingscommissie de studentenevaluatiegegevens binnen. Alle vakken worden eens in de drie jaar geëvalueerd en daarnaast worden de nieuwe vakken en nieuwe docenten geëvalueerd. De respons op deze digitale evaluaties is echter doorgaans laag. De voorzitter van de opleidingscommissie geeft aan dat er een redelijke respons moet zijn op deze studentenevaluaties wil de opleidingscommissie in actie komen bij een slecht evaluatieresultaat, dat komt niet zo vaak voor. Naast deze evaluaties komen er via de studentleden in de opleidingscommissie signalen door.

De opleidingscommissie zegt een belangrijke stem in de afdeling te hebben, ze is een belangrijk gespreksforum voor het management. De opleidingscommissie heeft bijvoorbeeld aangedrongen op het creëren van doorstroommogelijkheden voor filosofiestudenten in de tweejarige masteropleiding.

Overwegingen

Naar het oordeel van het panel bereidt het bachelorprogramma de studenten in voldoende mate voor op het behalen van de eindkwalificaties van de bacheloropleiding. Het programma heeft een algemene opbouw waarin het eerste jaar inleidend is, het tweede jaar verdiepend en het derde jaar gericht op profilering. Het panel heeft tijdens het locatiebezoek uit de gesprekken begrepen dat er

in het programma ook gerichte aandacht is voor de ontwikkeling van vaardigheden, maar heeft daarover in de studiegids onvoldoende informatie over kunnen vinden. Het programma heeft naar het oordeel van het panel voldoende samenhang, maar het panel beveelt aan om in de studiegids en de digitale leeromgeving hierover transparantere informatie te verstrekken.

De werkvormen die in de opleiding gehanteerd worden, zijn passend voor filosofie-opleidingen. Het panel wil de opleiding echter aanmoedigen om na te denken over de didactische aanpak en innovatieve werkvormen. Het denkt dat het ontwikkelen van een didactische aanpak, die ook gericht is op het stimuleren van de studievoortgang nuttig kan zijn voor de verbetering van het opleidingsrendement.

De studeerbaarheid van de opleiding en de studiebegeleiding zijn na een jaar waarin door de fusie een en ander wat minder liep, inmiddels weer in orde. Het panel beveelt echter aan om nog eens goed te kijken naar een evenwichtige verdeling van de studielast over de vakken.

Het panel heeft vastgesteld dat de afdeling voldoende goed gekwalificeerde docenten kan inzetten om de opleiding te verzorgen. De opleiding heeft volgens het panel bovendien een goed functionerende opleidingscommissie die voortdurend de vinger aan de pols houdt.

Het panel heeft vastgesteld dat de drie Engelstalige tracks PBH, PNS en PLG van de tweejarige masteropleiding een samenhangend programma aanbieden dat de studenten in staat stelt de eindkwalificaties van de opleiding te bereiken. Het panel is echter van oordeel dat door de bijzondere en afzonderlijke positie van de Nederlandstalige specialisatie FCB het programma van de masteropleiding als geheel niet coherent is. De specialisatie FCB stelt de studenten in staat een breed overzicht van actuele culturele, bestuurlijke en maatschappelijke ontwikkelingen te verwerven op basis van een cultuurfilosofische benadering. De PBH, PNS en PLG specialisaties zijn gericht op het verwerven van kennis en inzicht in de filosofie van het specifieke vakgebied. Volgens het panel lijkt er eerder sprake te zijn van twee afzonderlijke opleidingen, waarvan een opleiding drie specialisaties heeft en de andere één. Om die reden kan het panel het programma van de masteropleiding niet als voldoende beoordelen.

Een punt van aandacht voor zowel de bachelor- als de masteropleiding is de fysieke omgeving die belemmerend werkt voor regelmatig contact tussen studenten en docenten. Het panel ondersteunt de maatregelen die de opleiding neemt om de glazen deuren die de VU heeft aangebracht zoveel mogelijk te omzeilen en situaties te creëren waarin studenten en docenten elkaar wel kunnen ontmoeten.

Conclusie

Bacheloropleiding Wijsbegeerte: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Masteropleiding Filosofie: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'onvoldoende'.

Standaard 3: Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting:

De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De eisen zijn helder voor de studenten. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

De afdeling volgt het facultaire toetsbeleid. Dit toetsbeleid gaat ervan uit dat kwaliteitszorg begint met en steunt op de kwaliteit van de docenten en gebruik maakt van collegiale intervisie en collegiale feedback. Het toetsbeleid geeft een aantal criteria en procedures aan die voor de borging van de kwaliteit van toetsen gevolgd moeten worden. Volgens het facultaire toetsbeleid moeten toetsen representatief, valide, betrouwbaar, transparant, bruikbaar en vergelijkbaar zijn.

De procedures voorzien erin dat elke toets voor afname door de docent (examinator) wordt voorgelegd aan een collega binnen de opleiding. De wijze van toetsen wordt in de studiehandleiding van de betreffende module en in de studiegids vermeld. Op het tentamenvoorblad is tevens aangegeven hoe de puntenverdeling tot stand komt. Elke student krijgt inzicht in het type toets door een proeftentamen dat tijdens een college wordt besproken of op blackboard ter beschikking wordt gesteld. Achteraf krijgt de student inzicht in het antwoordmodel behorende bij de afgelegde toets. Elke opleiding beschikt over een toetsplan waarin de toetsvormen, het tijdstip van toetsing, de leerdoelen en de aansluiting op de eindkwalificaties is aangegeven.

In het toetsbeleid is ook omschreven hoe de beoordelingsprocedure van de scriptie dient te zijn: de examencommissie wijst op voorstel van de student een docent aan voor de begeleiding van de scriptiewerkzaamheden. Op voorstel van de eerste begeleider wijst de examencommissie een tweede onafhankelijke lezer aan die niet betrokken is bij de begeleiding. Begeleider en tweede lezer maken gebruik van een beoordelingsformulier en vullen onafhankelijk van elkaar een formulier in. Het eindcijfer is het gemiddelde van de beoordeling van de scriptiebegeleider en de tweede lezer. Bij een significant verschil van mening tussen de beoordelaars zal de examencommissie een aanvullend oordeel van een niet-betrokken docent inwinnen. Voor de beoordeling van de eindwerken wordt gebruik gemaakt van het facultaire beoordelingsformulier. Bij de beoordeling van de scriptie wordt de begeleidende docent geacht een plagiaatscheck uit te voeren door middel van SafeAssignment. Docenten houden per vak een toetsdossier bij, waarin de studiehandleiding, de toets, het antwoordmodel of beoordelingsformulier, de toetsmatrijs, de naam van de collega voor de collegiale check en een lijst met de resultaten van het tentamen worden opgenomen.

De facultaire examencommissie houdt toezicht op de kwaliteit van de opleiding. Binnen de examencommissie is een aparte toetskamer ingesteld, die zich bezighoudt met de borging van de kwaliteit van de toetsen. De toetskamer controleert de toetsen en scripties en geeft waar nodig de docent aanbevelingen voor verbeteringen. De toetskamer stelt een jaarplan op waarin wordt vermeld welke toetsdossiers geanalyseerd zullen worden en aan welke zaken met betrekking tot toetsen in het planjaar aandacht besteed zal worden. Elk jaar worden voor de hele faculteit ongeveer twintig toetsdossiers geanalyseerd en ongeveer vijftien scripties beoordeeld. De examencommissie stelt jaarlijks een verslag op, waarin het jaarverslag van de toetskamer is opgenomen.

De docenten geven aan dat het toetsbeleid als een handleiding bij de ontwikkeling van cursussen gezien kan worden. De volledige uitvoering van het toetsbeleid kost volgens de docenten wel veel tijd, vooral het vier-ogen-principe bij het samenstellen van toetsen. Het vier-ogen-principe geldt ook voor de beoordeling van de toetsen, hetgeen volgens de docenten wel eens lastig kan zijn, omdat de tweede beoordelaar niet over dezelfde expertise beschikt. Na de fusie met Letteren tot één faculteit is ook het facultaire beoordelingsformulier ingevoerd, daar zijn niet alle docenten tevreden over. Het ligt in de bedoeling om toch een specifiek beoordelingsformulier voor filosofie te gaan ontwikkelen.

Het panel heeft gezien dat er een goed uitgewerkt toetsbeleid ligt voor de opleidingen in de faculteit waarin criteria en procedures beschreven zijn. Het panel heeft een gesprek gehad met vertegenwoordigers van de examencommissie en de onder de examencommissie ressorterende toetskamer en het is positief over de professionele wijze waarop de examencommissie en de toetskamer hun taken opvatten en uitvoeren. Naar het oordeel van het panel voert de examencommissie haar wettelijke taken op het gebied van kwaliteitszorg goed uit.

Het panel heeft uit de gesprekken met de docenten en de dossiers die zij heeft ingezien begrepen dat de uitvoering van het toetsbeleid in de opleidingen wel is ingezet maar nog verder doorgevoerd moet worden. Zo is het vier-ogen-beleid nog niet voor alle toetsen uitgevoerd.

Het panel heeft een selectie van vijftien scripties per opleiding met de bijbehorende beoordelingsformulieren gezien. Het is zeer positief dat bij de meeste scripties de beoordelingsformulieren zijn gebruikt en in de meeste gevallen ook met een argumentatie voor de

becijfering zijn ingevuld. Naar het oordeel van het panel is het beoordelingsformulier adequaat, maar zou specifiek(er)er toegespitst kunnen worden op eisen die aan filosofische scripties worden gesteld. Het panel onderschrijft derhalve de mening van de docenten dat het goed zou zijn om een specifiek beoordelingsformulier te ontwikkelen voor de filosofieopleidingen.

Overwegingen

Het panel heeft vastgesteld dat de examencommissie haar wettelijke taken op het gebied van kwaliteitsborging adequaat uitvoert. Het panel heeft gezien dat er een goed uitgewerkt toetsbeleid ligt voor de opleidingen in de faculteit waarin criteria en procedures beschreven zijn. Het panel is positief over de professionele serieuze wijze waarop de examencommissie en de door de examencommissie ingestelde toetskamer hun taken opvatten en uitvoeren.

De uitvoering van het toetsbeleid in de opleidingen is ingezet maar moet nog verder doorgevoerd worden. Het is positief dat de beoordelingsformulieren bij de meeste scriptiebeoordelingen zijn gebruikt. Naar het oordeel van het panel is het gebruikte beoordelingsformulier adequaat. Het panel onderschrijft niettemin de mening van de docenten dat het goed zou zijn om een specifiek beoordelingsformulier te ontwikkelen voor de filosofieopleidingen.

Conclusie

Bacheloropleiding Wijsbegeerte: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding Filosofie: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Toelichting:

Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

Het panel heeft geverifieerd dat de eindkwalificaties van de bacheloropleiding Wijsbegeerte en de tweejarige masteropleiding Filosofie vertaald zijn in leerdoelen voor cursusonderdelen en dat de cursusonderdelen worden afgesloten door toetsen die gebaseerd zijn op die leerdoelen. De toetsprogramma's van de opleidingen dekken in voldoende mate de eindkwalificaties.

Bacheloropleiding

Het panel heeft 15 recente bachelortheses bekeken, die door de voorzitter van het panel zijn geselecteerd uit de lijst met afgestudeerden van de laatste twee cursusjaren. Het panel was het voor het merendeel van de scripties eens met de becijfering. Geen van de scripties zou door het panel als onvoldoende worden beoordeeld. Het panel heeft geconstateerd dat de afgestudeerden aan de bacheloropleiding in staat zijn een thema op het gebied van de historische, de praktische, of de theoretische filosofie te behandelen en op een heldere en systematische wijze uit te werken. De scripties zijn leesbaar en getuigen van kritische distantie. De studenten geven in hun scripties aan wat de wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie is van het bestuderen van het betreffende onderwerp. De scripties zijn helder opgebouwd met een duidelijke structuur en er wordt adequate literatuur gebruikt.

Volgens de zelfevaluatie stroomt het merendeel van de afgestudeerden aan de bacheloropleiding door naar een passende vervolgopleiding, maar er zijn hierover geen cijfers gepresenteerd.

Masteropleiding

De 15 theses die het panel gezien heeft van de studenten die zijn afgestudeerd aan de masteropleiding zijn in orde. Er waren in de selectie enkele zeer goede scripties opgenomen en

enkele voldoende scripties. Alle scripties voldeden aan de criteria. Overigens, omdat er nog geen studenten zijn afgestudeerd in de specialisatie FCB heeft het panel van die specialisatie geen scripties gezien. Bij de meeste scripties was het beoordelingsformulier uitgebreid ingevuld en was de argumentatie voor het uiteindelijke cijfer goed te volgen. De scripties laten zien dat de studenten in staat zijn een probleem te analyseren vanuit een interdisciplinair perspectief, waarin het filosofische perspectief wordt verbonden met dat van de gekozen vakwetenschappelijke specialisatie. De studenten geven er blijk van een overzicht te hebben van belangrijke systematische en historische kwesties in de filosofie.

Er zijn geen gegevens over de arbeidskansen voor de afgestudeerden aan deze opleiding, noch over de aansluiting van de opleiding op het beroepenveld. De alumni die het panel gesproken heeft blijken in zeer uiteenlopende beroepen terecht gekomen te zijn, relatief veel afgestudeerden gaan door voor een promotie. Het panel acht het positief dat de afdeling een Raad van Advies (een werkveldadviesraad van alumni) heeft ingesteld. Deze Raad kan mogelijk ook meer gegevens genereren over de arbeidsmarktpositie van de alumni en adviseren over de aansluiting tussen opleiding en arbeidsmarkt.

Overwegingen

Het panel heeft geverifieerd of en vastgesteld dat de toetsprogramma's van de opleidingen de beoogde eindkwalificaties dekken. Om te beoordelen of de beoogde leerresultaten door de studenten zijn gerealiseerd, heeft het panel een selectie van 15 eindwerken per opleiding bekeken. Zowel de bachelor- als de masterscripties voldoen aan het niveau dat daarvan verwacht mag worden. Bachelorstudenten kunnen volgens de opleiding zonder problemen doorstromen naar een masteropleiding in de filosofie. Masterstudenten blijken, voor zover er gegevens over beschikbaar waren, terecht te komen in zeer uiteenlopende beroepen en functies en blijken in ieder geval voldoende voorbereid om een promotieplaats te kunnen vervullen.

Conclusie

Bacheloropleiding Wijsbegeerte: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoende'.

Masteropleiding Filosofie: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoende'.

ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het panel beoordeelt de bacheloropleiding Wijsbegeerte op vier standaarden als voldoende. Het panel beoordeelt de tweejarige masteropleiding Filosofie op drie standaarden voldoende. Standaard twee is als onvoldoende beoordeeld omdat het programma naar het oordeel van het panel door de bijzondere en afzonderlijke positie van de Nederlandstalige specialisatie FCB als geheel niet coherent is. Het panel beveelt aan de positie van de specialisatie FCB in deze opleiding te heroverwegen. Het moet volgens het panel mogelijk zijn om binnen twee jaar maatregelen te nemen die de coherentie van het programma bevorderen. Omdat het oordeel van het panel op drie standaarden voldoende is, waaronder standaard 1 en herstel van de tekortkoming die het panel genoemd heeft voor standaard 2 realistisch en haalbaar is binnen twee jaar luidt het eindoordeel voor de bacheloropleiding Wijsbegeerte voldoende.

Conclusie

Het panel beoordeelt de *bacheloropleiding Wijsbegeerte* als 'voldoende'.

Het panel beoordeelt de *masteropleiding Filosofie* als 'voldoende'.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: CURRICULA VITAE VAN DE PANELLEDEN

Martin Stokhof is hoogleraar taal filosofie aan de Universiteit van Amsterdam. Hij publiceert op het terrein van de formele semantiek en pragmatiek, de taal filosofie, en de filosofie van Wittgenstein. Hij is coauteur van een tweedelige inleiding in de logica en de formele semantiek, en publiceerde een inleiding in de taal filosofie. Stokhof werd gekozen tot lid van de KNAW (2006), het Institut internationale de philosophie (2007), en de Academia Europea (2016). Zijn bestuurlijke activiteiten omvatten voorzitter van de KNAW-NVAO accreditatiecommissie voor onderzoekmasters in de geesteswetenschappen (2010-2015); voorzitter van het Gebiedsbestuur Geesteswetenschappen van NWO (2004-2010); wetenschappelijk directeur van het Institute for Logic, Language and Computation aan de Universiteit van Amsterdam (1998-2004). Sinds 2014 is hij lid van de Scientific Council van de European Research Council, sinds januari 2017 als vicepresident en domein coördinator van het Social Science and Humanities domein.

Bert van den Brink is hoogleraar Filosofie aan de Universiteit Utrecht (UU) en Dean van het University College Roosevelt in Middelburg. Voorheen was hij opleidingsdirecteur (2004-2010) en afdelingshoofd (2010-2012) van de afdeling Filosofie van de UU. Tot zijn aantreden bij UCR was hij vice-decaan onderwijs van de faculteit Geesteswetenschappen (UU), en verantwoordelijk voor alle onderwijsprogramma's. Van den Brink geeft onderwijs op het gebied van de politieke en sociale filosofie, inclusief de maatschappelijke context en conceptuele geschiedenis. Zijn onderzoek richt zich op de filosofie van sociale relaties, theorieën van democratie, ethisch perfectionisme, sociaal pluralisme en de normatieve grondslagen van liberalisme. Hij is lid van diverse tijdschrift redacties, van de Nederlandse Onderzoeksschool Wijsbegeerte en van het Nederlandse University College Deans Network.

Lydia Baan Hofman heeft aan de Erasmus Universiteit Rotterdam haar bachelor en master Filosofie behaald. In haar masterthesis ontwierp ze een theoretisch raamwerk waarmee de invloed van filosofieonderwijs op de identiteitsontwikkeling van leerlingen in het Voortgezet Onderwijs kan worden begrepen. Na haar master Filosofie heeft ze de lerarenopleiding tot eerstegraads bevoegd filosofiedocent aan de Universitaire Lerarenopleiding Tilburg gevolgd en afgerond. Daarnaast heeft Lydia ervaring met het geven van filosofieles aan basisschoolleerlingen en is ze momenteel werkzaam als tutor filosofie op de EUR.

Jan Opsomer is hoogleraar filosofie aan de KU Leuven (België), en directeur van het De Wulf-Mansion Centre for Ancient, Medieval and Renaissance Philosophy. Daarvoor was hij hoogleraar aan de University of South Carolina en de Universität zu Köln. Hij was visiting scholar bij King's College London, Institute of Classical Studies, de Universiteit van Lausanne, de Humboldt Universität Berlin, de École Pratique des Hautes Études in Paris, en La Sapienza in Rome. Jan Opsomer is een specialist in antieke filosofie, in het bijzonder de vroege imperialistische filosofie en laat-antiek Platonisme.

Sigrid Sterckx is hoogleraar en doceert theoretische en toegepaste ethiek alsook sociale en politieke filosofie aan de Universiteit Gent (België). Haar huidige onderzoeksprojecten handelen over biobanken, octrooiëring in de biogeneeskunde; orgaantransplantatie; levenseindebeslissingen en globale rechtvaardigheid. Zij publiceerde totnogtoe meer dan 140 boeken, boekhoofdstukken en artikels in internationale academische tijdschriften. Sterckx is als 'permanent research associate' verbonden aan het Centre for Health, Law, and Emerging Technologies van de University of Oxford, en als 'associate member' aan het Centre for the Study of Global Ethics van de University of Birmingham. Ze zetelt tevens in diverse adviesraden, onder meer. het Belgisch Raadgevend Comité voor Bioethiek.

BIJLAGE 2: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER

1 Inleiding

De filosofie stelt vragen naar de fundamenten van de werkelijkheid, naar de grondslagen en grenzen van kennis en wetenschappen en naar de principes van moreel en politiek handelen. Daarnaast biedt de filosofie kritische reflectie over verklaringen van menselijk gedrag, over ontwikkelingen in de geschiedenis en in de actualiteit en ontwikkelingen in de vakwetenschappen. Een aantal vraagstukken kent al een lang denktraditie binnen de filosofie, zoals vragen naar de mogelijkheid van kennis en over de vrije wil, terwijl andere vraagstukken pas recent tot maatschappelijke en filosofische vragen hebben geleid, zoals de vraag wat duurzaamheid met opvattingen van de mens van doen heeft of de impact van de kwantummechanica op ons concept van natuur. In de studie filosofie komen studenten op zeer verschillende wijzen in aanraking met wijsgerige en maatschappelijke vraagstukken. Studenten leren om gedachten van andere (filosofen) zo precies en helder mogelijk te formuleren en analyseren, vooronderstellingen bloot te leggen en eventueel te confronteren met andere perspectieven, om tenslotte tot eigen gedachten te komen, die zij zo accuraat mogelijk weten te presenteren en te beargumenteren. Op die wijze bekwamen ze zich in het interpreteren van teksten en debatten met het oog op het bijdragen aan mogelijke oplossingen van vraagstukken en wijsgerige problemen. Opleidingen profileren zich in de mate waarin zij op bepaalde wijsgerige vraagstukken zelf centraal stellen of filosofische vragen in een bredere context plaatsen, zoals in relatie tot bepaalde maatschappelijke, institutionele of politieke vraagstukken. Filosofie kan op bachelor en (research) masterniveau worden gevolgd. De opleidingen waar we ons in dit referentiekader op richten zijn bachelor programma's, eenjarige academische masterprogramma's en interdisciplinaire (tweejarige) masterprogramma's. Geen opleiding zal alle aspecten van de filosofie in het onderwijs of onderzoek thematiseren; opleidingen zullen een beredeneerde keuze maken waarin een brede basis (die tot minimale eindtermen leidt), met profielbepalende elementen wordt gecombineerd.

Hierna gaan we eerst in op minimale eindtermen van de opleidingen (secties 2 en 3), waarna profielbepalende elementen voor de opleidingen worden benoemd (sectie 4).

2 Eindtermen bachelorprogramma's

De zogenaamde Dublin descriptoren beschrijven de eisen waaraan Europese universitaire opleidingen moeten voldoen. De descriptoren beschrijven onderzoek- en inhoudelijke eindtermen in termen van (1) kennis en inzicht, (2) toepassing van kennis en inzicht, (3) oordeelsvorming, (4) communicatievaardigheden en (5) leervaardigheden. Voor bachelor programma's gelden de volgende eindtermen:

<p>1. <i>Kennis en inzicht</i></p> <ul style="list-style-type: none">
a. Kennis, vaardigheid en inzicht op het gebied van vakgebied, en het bereiken van de eindkwalificaties
b. Academisch denken, handelen en communiceren
c. Hanteren van specifieke kennis van een vakgebied in een bredere wetenschappelijke, wetenschapsfilosofische en maatschappelijke/ culturele context <p>2. <i>Toepassing van kennis en inzicht</i></p> <ul style="list-style-type: none">
a. Academisch denken, handelen en communiceren
b. Hanteren van relevant wetenschappelijk instrumentarium
c. Gedragsnormen die gelden tijdens de studie en binnen de wetenschap <p>3. <i>Oordeelsvorming</i></p> <ul style="list-style-type: none">
a. Eigen persoonlijke overtuigingen ter discussie leren stellen
b. Kritische reflectie op oordelen, argumenten, informatieve teksten <p>4. <i>Communicatievaardigheden</i></p> <ul style="list-style-type: none">
a. Academisch denken, handelen en communiceren
--

b. (wetenschappelijke) communiceren in de eigen taal   c. Gedragsnormen die gelden tijdens de studie en binnen de wetenschap   5. Leervaardigheden   a. Voorbereiden op een verdere studieloopbaan   b. Studenten worden vanaf het eerste jaar vertrouwd gemaakt met theorie en praktijk van wetenschappelijk onderzoek.

We geven hieronder tussen haakjes aan welke Dublin descriptor met welke eindterm correspondeert.

De minimale eindtermen van de opleidingen wijsbegeerte zijn:

2a Bachelorprogramma's filosofie (180 EC)

Kennis en inzicht

- a. De afgestudeerde heeft kennis van de geschiedenis van de wijsbegeerte, van haar interne ontwikkeling en van haar inbedding in de geschiedenis van de cultuur (1a, 1c);
- b. De afgestudeerde heeft kennis van de belangrijkste hoofdgebieden van de wijsbegeerte, namelijk theoretische filosofie, praktische filosofie en geschiedenis van de filosofie en de daarin aanwezige aandachtsgebieden in de filosofie (zoals bijvoorbeeld logica en ethiek), van de hoofdproblemen in deze domeinen en van de posities die daarin verdedigd worden (1a, 1b, 1c);
- c. De afgestudeerde heeft kennis van de belangrijkste thema's in de hedendaagse wijsgerige discussies (1a);
- d. De afgestudeerde heeft kennis van (of kennismemaakt met) het werkveld van filosofen, zodat hij in staat is een vervolgtraject (master of carrièreperspectief) te bepalen (5a, 5b).

Vaardigheden

- a. De afgestudeerde heeft geleerd wijsgerige teksten te bestuderen en begrijpen, zowel van klassieke als van hedendaagse auteurs, en kan de argumentatiestructuur van een tekst ontleden, de begrippen verhelderen, de vooronderstellingen achterhalen, alsmede een tekst situeren zowel in een (filosofie-) historisch als in een thematisch kader (2a, 2b, 2c);
- b. De afgestudeerde heeft geleerd kritische vragen te formuleren en doordenken ten aanzien van wijsgerige en maatschappelijke vraagstukken, om zo bij te dragen aan het systematisch ontrafelen, analyseren en beantwoorden van die vraagstukken (3a, 3b);
- c. De afgestudeerde kan zelfstandig relevante literatuur rond een thema vinden, de kwaliteit ervan beoordelen, en hanteert gangbare academische normen in het verwerken van die literatuur (2b);
- d. De afgestudeerde kan een wijsgerig probleem zelfstandig formuleren en analyseren, en kan hiervan verslag doen (2a, 2b, 2c);
- e. De afgestudeerde kan zelfstandig een positie formuleren en beargumenteren en kritisch in discussie gaan met medestudenten, docenten of een breder publiek over een wijsgerig vraagstuk (1c, 5b, 2a, 2b, 3b);
- f. De afgestudeerde kan schriftelijk verslag doen van een wijsgerige analyse op dusdanige wijze dat de analyse van de kwestie, het formuleren van het probleem en het oplossen ervan op heldere en systematische wijze aan bod komt (4a, 4b, 4c, 5b);
- g. De afgestudeerde kan mondeling een onderwerp helder en gestructureerd presenteren en daarbij verschillende standpunten kritisch belichten (4b);
- h. De afgestudeerde kan kennis op het gebied van de filosofie op academisch verantwoorde wijze zowel op een filosofisch als op niet-filosofisch geschoold publiek overbrengen (4a, 4b, 4c, 5b).

2b Bachelor van een bepaald wetenschapsgebied

Voor bachelor programma's die een bachelor filosofie aanbieden voor een bepaald wetenschapsgebied gelden de volgende eindtermen:

Kennis en inzicht

- a. De afgestudeerde heeft kennis van en inzicht in de inhoud en methoden van het betreffende wetenschapsgebied op bachelor niveau (door middel van programmaonderdelen die door de faculteit van het betreffende wetenschapsgebied worden verzorgd) (1a, 1c);
- b. De afgestudeerde heeft kennis van en inzicht in de centrale onderdelen van de wijsbegeerte, zowel historisch als systematisch (1a, 1b, 1c);
- c. De afgestudeerde heeft kennis van en inzicht in centrale onderdelen van de wijsbegeerte van het wetenschapsgebied, in het bijzonder kernbegrippen, theorieën, problemen en methoden (1a, 1b, 1c, 2a, 2b);
- d. De afgestudeerde heeft kennis van en inzicht in de wetenschappelijke en maatschappelijke betekenis van de wijsbegeerte in het algemeen en van de wijsbegeerte van een bepaald wetenschapsgebied in het bijzonder (1c, 2b, 2c);
- e. De afgestudeerde heeft kennis en inzichten zoals voorkomend in relevante vakwetenschappelijke literatuur kritisch kunnen verwerken (2b, 3b);
- f. De afgestudeerde heeft voldoende wetenschappelijk niveau om tot een geëigende masteropleiding toegelaten te kunnen worden, dan wel zich met succes op de arbeidsmarkt te begeven (5a, 5b).

Vaardigheden

De afgestudeerde ...

- a. Kan onder supervisie een onderzoek van beperkte omvang formuleren en uitvoeren (2b);
- b. Kan onderzoek in een bepaald wetenschapsgebied plaatsen in het bredere kader van de wijsgerige reflectie op dat wetenschapsgebied (2a, 2c) ;
- c. Kan wijsgerige vaardigheden van logisch-analytische, ideeën-historische dan wel empirisch-filosofische aard toepassen op problemen, theorieën en debatten die gerelateerd zijn aan het betreffende wetenschapsgebied (2a, 2b, 2c, 4a, 4b);
- d. Kan zelfstandig een heldere en beargumenteerde probleemstelling formuleren en uitwerken (4a, 4b);
- e. Kan een systematisch en helder betoog houden, mondeling en schriftelijk (4a, 4b, 4c);
- f. Kan constructieve kritiek geven en verwerken (3a, 3b).

3 Masterprogramma's

De Dublin descriptor die gelden voor masterprogramma's zijn de volgende:

1 Kennis en inzicht

Heeft aantoonbare kennis en inzicht, gebaseerd op de kennis en het inzicht op het niveau van Bachelor en die deze overtreffen en/of verdiepen, alsmede een basis of een kans bieden om een originele bijdrage te leveren aan het ontwikkelen en/of toepassen van ideeën, vaak in onderzoek verband;

2 Toepassen kennis en inzicht

Is in staat om kennis en inzicht en probleemoplossende vermogens toe te passen in nieuwe of onbekende omstandigheden binnen een bredere (of multidisciplinaire) context die gerelateerd is aan het vakgebied; is in staat om kennis te integreren en met complexe materie om te gaan;

3. Oordeelsvorming

Is in staat om oordelen te formuleren op grond van onvolledige of beperkte informatie en daarbij rekening te houden met sociaal- maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheden, die zijn verbonden aan het toepassen van de eigen kennis en oordelen;

4. Communicatie

Is in staat om conclusies, alsmede de kennis, motieven en overwegingen die hieraan ten grondslag liggen, duidelijk en ondubbelzinnig over te brengen op een publiek van specialisten of niet-specialisten;

5. Leervaardigheden:

Bezit de leervaardigheden die hem of haar in staat stellen een vervolgstudie aan te gaan met een grotendeels zelfgestuurd of autonoom karakter.

Er zijn aan de Nederlandse universiteiten verschillende eenjarige masterprogramma's filosofie te vinden, die zich ofwel presenteren in de volle breedte van de filosofie, ofwel een focus op een toepassingsgebied kennen. Dit maakt dat de volgende minimale eindtermen van een masteropleiding filosofie (60 EC) als volgt geformuleerd worden:

3a Eindtermen van masteropleidingen filosofie (60 EC)

Kennis en inzicht

- a. De afgestudeerde heeft verdiepende kennis in tenminste een van de specialisaties binnen de filosofie (1);
- b. De afgestudeerde heeft inzicht in de positie van zijn wijsgerig specialisme ten opzichte van wijsbegeerte in het algemeen en/of ten opzichte van andere relevante wetenschapsgebieden en/of ten opzichte van cultuur en samenleving (1);
- c. De afgestudeerde heeft inzicht in de rol die filosofen kunnen spelen in de samenleving (5).

Vaardigheden

- a. De afgestudeerde kan t.a.v. wetenschappelijke of maatschappelijke vraagstukken zelfstandig formuleren wat de filosofische vraag is, deze analyseren en bijdragen aan oplossingen (2);
- b. De afgestudeerde kan schriftelijk verslag doen van een wijsgerige analyse, waarbij zowel de analyse van de kwestie, het formuleren van het probleem en het oplossen ervan op heldere en systematische wijze aan bod komt (4);
- c. De afgestudeerde kan mondeling een onderwerp helder en gestructureerd presenteren en daarbij verschillende standpunten kritisch belichten (2, 3, 4);
- d. De afgestudeerde kan op academisch verantwoorde wijze kennis op het gebied van de filosofie overbrengen op zowel een filosofisch als niet-filosofisch geschoold publiek (2, 4, 5));
- e. De afgestudeerde kan zelfstandig een positie formuleren en beargumenteren en kritisch in discussie gaan met medestudenten, docenten of een breder publiek over een wijsgerig vraagstuk (3, 5).

3b Eindtermen van gespecialiseerde masteropleidingen filosofie (60-120 EC)

Een aantal opleidingen filosofie spitst zich toe op een deelgebied binnen de filosofie (zoals toegepaste ethiek of techniekfilosofie) of werkt intensief samen met andere disciplines. Dit kunnen interdisciplinaire programma's zijn of filosofie van een wetenschapsgebied. Elk master programma heeft tenminste de volgende eindtermen:

Kennis en inzicht

- a. De afgestudeerde heeft verdiepende kennis in tenminste een van de specialisaties binnen de filosofie en eventueel basiskennis van een ander vakgebied, voor zover noodzakelijk binnen de opleiding (1);
- b. De afgestudeerde heeft inzicht in de rol en functie van filosofische vraagstukken in andere vakwetenschappen of in maatschappelijke vraagstukken en heeft de competentie om zelfstandig filosofische vragen formuleren, analyseren en oplossingen aandragen (2,3);
- c. De afgestudeerde heeft inzicht in het arbeidsmarktperspectief en de rol die filosofen hebben op plekken in de samenleving (5).

Vaardigheden

- a. De afgestudeerde kan zowel wijsgerige vraagstukken in een bredere context zelfstandig benoemen, deze analyseren en bijdragen aan oplossingen alsook de relatie tussen de wijsgerige vraagstukken en de bredere context beschouwen (1, 2, 3, 4);
- b. De afgestudeerde kan schriftelijk verslag doen van een wijsgerige analyse op dusdanige wijze dat de analyse van de kwestie, het formuleren van het probleem en het oplossen ervan op heldere en systematische wijze aan bod komt (4);
- c. De afgestudeerde kan mondeling een onderwerp helder en gestructureerd presenteren en daarbij verschillende standpunten kritisch belichten (2, 3, 4);
- d. De afgestudeerde kan in de context van een vakwetenschappelijke of beroepspraktijk zelfstandig onderzoek verrichten en daarover rapporteren (4);
- e. De afgestudeerde kan op academisch verantwoorde wijze kennis op het gebied van de filosofie overbrengen op een niet-filosofisch of ander wetenschappelijk geschoold publiek (4,5);
- f. De afgestudeerde kan zelfstandig een positie formuleren en beargumenteren en kritisch in discussie gaan met medestudenten, docenten of een breder publiek over een wijsgerig vraagstuk (3, 5);
- g. De afgestudeerde is in staat samen te werken met vakwetenschappers in andere disciplines en/of met professionals in het (maatschappelijk) beroepenveld (1, 5).

4 Profielbepalende elementen

De verschillende opleidingen in de filosofie bevat naast basiskennis in de drie grote hoofdgebieden in de voornaamste systematische deelgebieden van de filosofie ook profielbepalende elementen, waarbij eigen accenten worden gelegd. Deze profielbepalende elementen zijn in de masterprogramma's mogelijk nadrukkelijker aanwezig dan in de bachelorprogramma's, die vaak vooral breed en inleidend zijn. Deze elementen vertalen zich op eigen wijze in de eindtermen en het karakter van opleidingen. In alle gevallen is de profielbepaling van een opleiding helder beredeneerd en voor de student duidelijk.

A Wijsgerige thema's

Binnen elke opleiding is de relatie tot onderzoeksgebieden en leerstoelen herkenbaar in het onderwijsprogramma. Cursussen worden vaak gevormd naar de expertise die zich heeft gevormd binnen een onderzoeksgroep of departement. Dit betekent dat in de ene opleiding er misschien een sterker accent gelegd kan worden op de Kantiaanse of Aristotelische traditie in de ethiek, terwijl een andere thema's als 'vrije wil' of 'taalfilosofie in de exacte wetenschappen' doordenkt. Voor elk bachelorprogramma geldt dat studenten tenminste in de volle breedte kennismaken met de filosofische hoofdgebieden (theoretische filosofie, praktische filosofie en geschiedenis van de filosofie) en kennis krijgen over de ontwikkelingen van aandachtsgebieden daarbinnen. Voor masterprogramma's is 'research based teaching' meer vanzelfsprekend en is de aandacht voor bepaalde specialisaties in wijsgerige thema's groter.

B Aandacht voor interdisciplinariteit en arbeidsmarkt

Afgestudeerde filosofen komen terecht in zeer diverse beroepen en sectoren: in de journalistiek, de academie, de uitgeverwereld, de zorg- en welzijnssector, het bedrijfsleven, de culturele sector, het management en het overheidsbeleid. De aandacht voor de arbeidsmarkt neemt in opleidingen toe; er worden stage mogelijkheden gecreëerd, Career Services helpen studenten zich voor te bereiden op de arbeidsmarkt en alumni worden meer betrokken bij opleidingen. Daarnaast geldt voor meerdere opleidingen dat vanuit met andere disciplines samengewerkt wordt. Dit vertaalt zich soms ook in het cursusaanbod (zoals interdisciplinaire opleidingen, gedeelde minoren, gedeelde bachelors). Voor elke opleiding, zowel bachelor als master geldt dat hier op eigen wijze invulling aan gegeven wordt.

C Internationalisering

De opleidingen filosofie oriënteren zich, net als de overige activiteiten binnen de academische context, in toenemende mate op een internationale markt. Dit betekent dat het aantal Engelstalige programma's met name op het masterniveau zijn toegenomen en dat ook in bachelor programma's een verblijf in het buitenland, voor studie of stage, tot de mogelijkheden behoort. Het docententeam is steeds vaker internationaal georiënteerd en geschoold. In sommige opleidingen is het docententeam ook geschoold in het Engelstalig onderwijs (bv Cambridge certificaten). Studenten raken op verschillende wijzen betrokken bij deze internationaliserende context; van symposia en conferenties, tot en met buitenlandverblijven of onderwijs met internationale medestudenten. Studenten worden in bachelorprogramma's gestimuleerd zich internationaal te oriënteren. Voor master programma's geldt dat zij op eigen wijze vorm geven aan internationale dimensies in het curriculum.

BIJLAGE 3: BEOOGDE EINDKWALIFICATIES

Bacheloropleiding Wijsbegeerte:

Eindtermen van de opleiding	Corresponderende Dublin Descriptoren (zoals omschreven in Domeinspecifiek referentiekader)
Kennis en inzicht	
De afgestudeerde beschikt over brede kennis van de geschiedenis van de filosofie, theoretische filosofie en de praktische filosofie.	<p><i>1. Kennis en inzicht</i></p> <p>a. Kennis, vaardigheid en inzicht op het gebied van vakgebied, en het bereiken van de eindkwalificaties</p> <p>c. Hanteren van specifieke kennis van een vakgebied in een bredere wetenschappelijke, wetenschapsfilosofische en maatschappelijke/ culturele context</p>
De afgestudeerde beschikt over verdergaande kennis van en inzicht in deelgebieden van de filosofie en stijlen van filosoferen.	<p><i>1. Kennis en inzicht</i></p> <p>a. Kennis, vaardigheid en inzicht op het gebied van vakgebied, en het bereiken van de eindkwalificaties</p> <p>b. Academisch denken, handelen en communiceren</p> <p>c. Hanteren van specifieke kennis van een vakgebied in een bredere wetenschappelijke, wetenschapsfilosofische en maatschappelijke/ culturele context</p>
De afgestudeerde beschikt over kennis van en inzicht in de betekenis van filosofie voor vakwetenschappen en voor de samenleving.	<p><i>1. Kennis en inzicht</i></p> <p>b. Academisch denken, handelen en communiceren</p> <p>c. Hanteren van specifieke kennis van een vakgebied in een bredere wetenschappelijke, wetenschapsfilosofische en maatschappelijke/ culturele context</p> <p><i>5. Leervaardigheden</i></p> <p>b. Studenten worden vanaf het eerste jaar vertrouwd gemaakt met theorie en praktijk van wetenschappelijk onderzoek.</p>
Wetenschappelijke vaardigheden	
De afgestudeerde kan de argumentatiestructuur van een tekst	<p><i>2. Toepassing van kennis en inzicht</i></p> <p>a. Academisch denken, handelen en</p>

<p>ontleden, de begrippen verhelderen, de vooronderstellingen achterhalen, en een tekst historisch of thematisch situeren.</p>	<p>communiceren b. Hanteren van relevant wetenschappelijk instrumentarium c. Gedragsnormen die gelden tijdens de studie en binnen de wetenschap</p> <p><i>3. Oordeelsvorming</i> a. Eigen persoonlijke overtuigingen ter discussie leren stellen b. Kritische reflectie op oordelen, argumenten, informatieve teksten</p> <p><i>4. Communicatie-vaardigheden</i> a. Academisch denken, handelen en communiceren</p>
<p>De afgestudeerde kan schriftelijk op heldere en systematische wijze verslag doen van de analyse van een kwestie.</p>	<p><i>2. Toepassing van kennis en inzicht</i> c. Gedragsnormen die gelden tijdens de studie en binnen de wetenschap</p> <p><i>3. Oordeelsvorming</i> a. Eigen persoonlijke overtuigingen ter discussie leren stellen b. Kritische reflectie op oordelen, argumenten, informatieve teksten</p> <p><i>4. Communicatie-vaardigheden</i> b. (wetenschappelijk) communiceren in de eigen taal</p> <p><i>5. Leervaardigheden</i> b. Studenten worden vanaf het eerste jaar vertrouwd gemaakt met theorie en praktijk van wetenschappelijk onderzoek.</p>
<p>De afgestudeerde beschikt over filosofische vaardigheden: analyseren van wijsgerige teksten, mondeling wijsgerige gedachten verwoorden, op schrift stellen van wijsgerige inzichten.</p>	<p><i>2. Toepassing van kennis en inzicht</i> a. Academisch denken, handelen en communiceren b. Hanteren van relevant wetenschappelijk instrumentarium c. Gedragsnormen die gelden tijdens de studie en binnen de wetenschap</p> <p><i>3. Oordeelsvorming</i> a. Eigen persoonlijke overtuigingen ter discussie leren stellen b. Kritische reflectie op oordelen, argumenten, informatieve teksten</p>

	<p><i>5. Leervaardigheden</i></p> <p>b. Studenten worden vanaf het eerste jaar vertrouwd gemaakt met theorie en praktijk van wetenschappelijk onderzoek.</p>
Filosofische vaardigheden gericht op een niet-filosofische context	
De afgestudeerde beschikt over de vaardigheid om mondeling en schriftelijk de impliciete wijsgerige aspecten van niet- (expliciet-) wijsgerige discussies te verhelderen: begrippen, argumenten, vooronderstellingen.	<p><i>2. Toepassing van kennis en inzicht</i></p> <p>b. Hanteren van relevant wetenschappelijk instrumentarium</p> <p><i>3. Oordeelsvorming</i></p> <p>b. Kritische reflectie op oordelen, argumenten, informatieve teksten</p> <p><i>4. Communicatie-vaardigheden</i></p> <p>b. (wetenschappelijk) communiceren in de eigen taal</p>
De afgestudeerde beschikt over de vaardigheid om wijsgerige reflectie bij niet-wijsgerig geschoolden te stimuleren en te begeleiden, bijvoorbeeld over wijsgerige en/of normatieve vragen die leven binnen een bepaalde beroepspraktijk of andere praktijksituaties.	<p><i>2. Toepassing van kennis en inzicht</i></p> <p>b. Hanteren van relevant wetenschappelijk instrumentarium</p> <p><i>3. Oordeelsvorming</i></p> <p>a. Eigen persoonlijke overtuigingen ter discussie leren stellen</p> <p>b. Kritische reflectie op oordelen, argumenten, informatieve teksten</p> <p><i>4. Communicatie-vaardigheden</i></p> <p>b. (wetenschappelijke) communiceren in de eigen taal</p> <p><i>5. Leervaardigheden</i></p> <p>Vorbereiden op een verdere studieloopbaan</p>

Tabel 1. De eindtermen van de opleiding en de daarmee corresponderende Dublin Descriptoren.

Program objectives and Learning outcomes

Program objectives

The specialization tracks in the present master's program aim at the acquisition of an interdisciplinary perspective, combining philosophical perspectives with those within the discipline of specialization. Courses in philosophy and the philosophy of the discipline of specialization help students to identify the historical background of theories and ideas, to provide a theoretical and ethical education that let them think carefully about the kinds of solutions that would be desirable for specific problems, and to give a training in philosophy of the discipline of their specialization that allows students to consider the epistemic and normative presuppositions of different approaches within their disciplines.

The philosophical education trains students to consider what solutions are possible and/or desirable, the education in the discipline of their specialization trains them to focus on solutions that are feasible. On their own, neither philosophical possibility and desirability nor discipline related feasibilities are sufficient for enacting successful solutions.

In addition to these general program objectives, the aims and objectives of the four tracks in the present program include:

I The specific and focused aim of the track *Philosophy in Neuroscience PNS* is

- (1) to train students to become conceptually sensitive in the translation of neuroscientific research findings to different fields of application (clinical, educational, public health)
- (2) to give students an idea of, and train them in, what it is to be 'a good scientist'.

This specific aim is embedded in a program with more general aims, which are

- (a) teaching students in-depth knowledge of, and insight into, the most important topics in philosophy of neuroscience and the relation of these topics to general philosophical issues
- (b) learning students to address, carry out research, formulate problems with respect to a broad domain of conceptual issues at the interfaces between neuroscience, other sciences, clinical practice, and society;
- (c) to enable students to acquire the competence of discussing the above issues and to report on them, both orally and in written form
- (d) to apply in a fruitful manner philosophical skills, knowledge and insights within the context of neuroscience as a practice, with special emphasis on the role of normative and contextual components in reaching an appropriate judgment;
- (e) discussions on-site and in class in order to prepare the student for the ethical demands that are part of becoming a good scientist
- (f) to be prepared for a PhD program in PNS.

II The track *Philosophy of Law and Governance PLG* aims at enabling students:

- a) to acquire a thorough knowledge of, and insight into, the major components of PLG, its foundations, methods, socio-cultural significance and ethical implications;
- b) to acquire a deeper and specialized knowledge of, and insight into, present-day topics and views within PLG, in order to teach the student how to contribute to discussions at national and international levels;
- c) to carry out research, to formulate a problematic issue, to participate in a (scientific) philosophical debate, adding one's own contribution by means of a philosophical treatise about central themes of an academic discipline, also in relation to wider philosophical issues and views;
- d) to apply in a fruitful manner philosophical skills, knowledge and insights within the context of a practice or profession in Law and Governance, in which the nature of Law and its socio-cultural and normative significance are relevant, and by so doing, to contribute to reaching an appropriate judgment;

- e) to be prepared for a professional practice where knowledge, insights and skills related to philosophy of Law and Governance have an added value;
- f) to be prepared for a PhD program in PLG.

III The aims for the track *Philosophy, Bioethics and Health PBH*:

Cognitive competences that students acquire on this track include knowledge of:

- a) various normative (medical) ethical theories; theory and methodology of empirical ethics research;
- b) recent developments in psychiatry and neuroscience and their relevance for moral philosophy and medical ethics – and vice versa;
- c) methodological, legal, and moral issues regarding medical research involving human subjects;
- d) the role of the state, insurance companies, health-care providers and patients in health-care systems; factors influencing costs and efficacy of health care;

Behavioral competences that students acquire on this track include:

- a) participating in moral case deliberation;
- b) integrating ethical reasoning, daily practices and legal rules and regulations;
- c) assessing the quality of cure and care from a philosophical and medical ethics perspective;
- d) writing texts, documents and background analyses to inform professionals, policy makers, and other participants in multidisciplinary discussions.

IV Doelstelling van de afstudeerrichting *Filosofie van Cultuur en Bestuur FCB* is, dat de student

- a) beschikt over een breed overzicht van actuele culturele, bestuurlijke en maatschappelijke ontwikkelingen en heeft kennis en inzicht - methodologisch en theoretisch - om relevante wetenschappelijke discussies daarover te kunnen volgen en evalueren;
- b) de vaardigheid heeft om historische, sociologische en bestuurswetenschappelijke kennis samen te brengen in een cultuurfilosofische benadering waarin de nadruk ligt op het leren herkennen van tendenzen in hedendaagse gebeurtenissen, en kan deze aansprekend onder woorden brengen in een brede, historisch en systematisch onderbouwde filosofische visie op onze tijd;
- c) in staat is vanuit het perspectief van verschillende maatschappelijke organisaties op een fundamentele manier te reflecteren op hedendaagse maatschappelijke en culturele ontwikkelingen;
- d) in staat is onderzoek naar hedendaagse maatschappelijke en culturele ontwikkelingen te verrichten met een cultuurfilosofische benadering en daarover schriftelijk en mondeling te rapporteren;
- e) bevindingen, ideeën en visies zowel schriftelijk als mondeling op een heldere en aansprekende wijze kan verwoorden en een filosofische dialoog aangaan over bovengenoemde thema's.

Learning outcomes

Based on the program's objectives, the qualifications to be achieved by the graduates in the area of specialization PNS, PBH, and PLG as specified below meet the qualifications outlined by the Dublin descriptors. Upon completion of the program, the students will be qualified, in general terms, for continuing education and research at a PhD level, and will also be strong candidates for employment in administration, politics, institutions of higher learning, and beyond.

A Knowledge and understanding

More specifically, graduates in the area of specialization PNS, PBH, and PLG of the present Master's program will have

1. an overview of important systematic and historical issues in philosophy, and a detailed knowledge of important issues in their area of specialization;
2. a mastery of the methodology appropriate to their area of specialization;
3. knowledge and understanding of key concepts and theories within the philosophy of their area of specialization as presented in their track;

B Applying knowledge and understanding

Graduates in the area of specialization PNS, PBH, and PLG of the present Master's program will have

4. an expertise in formulating clear and innovative research problems related to the state of the art in their area of specialization, as well as the literature;
5. experience in integrating philosophical research and developments in scientific fields related to their area of specialization;
6. the ability to apply established (disciplinary and interdisciplinary) approaches within philosophy and the discipline of their specialization to the analysis of complex societal questions, and to offer a contribution to their possible solution;

C Making judgments

Graduates in the area of specialization PNS, PBH, and PLG of the present Master's program

7. will have gained experience in the process of scientific research, including reporting on the results of their research, as reflected in their Master Thesis;
8. will have the ability to provide policy recommendations encompassing theoretical and normative considerations;
9. will have the ability to reflect upon the professional responsibility of researchers and practitioners, and incorporate these reflections into the analysis of societal questions;
10. are trained to conduct research in accordance to The Netherlands Code of Conduct for Scientific Practice (VSNU).

D Communication

Graduates in the area of specialization PNS, PBH, and PLG of the present Master's program

11. are trained in argumentation and academic writing.
12. are able to communicate with researchers and practitioners from different backgrounds.
13. are able to report on their research to specialists and non-specialists alike.

E Learning skills

Graduates in the area of specialization PNS, PBH, and PLG of the present Master's program will have developed the skills that enable them

14. to think analytically and critically;
15. to be flexible, take initiatives, and function as a professional.

Uit de algemene doelstelling van de Master specialisatie *Filosofie van Cultuur en Bestuur FCB* zijn de volgende eindtermen afgeleid, waaraan de afgestudeerden van deze specialisatie moeten voldoen.

Kennis en inzicht

Afgestudeerden in FCB beschikken over

1. kennis van de belangrijkste historische en systematische vraagstukken van de filosofie;
2. kennis van en inzicht in theorieën en methoden om ontwikkelingen op het terrein van cultuur, bestuur en samenleving te kunnen evalueren en aan die ontwikkelingen een (sturende) bijdrage te kunnen leveren;

Wetenschappelijke vaardigheden

Afgestudeerden in FCB beschikken over

3. de vaardigheid om maatschappelijke ontwikkelingen en organisaties zelfstandig te onderzoeken en te duiden op theoretische, morele, en/of politieke vooronderstellingen;
4. de vaardigheid om onderscheiden interpretaties en visies op het terrein van cultuur en bestuur met elkaar te verbinden en theoretisch inzicht in de praktijk toe te passen;

Filosofische vaardigheden

Afgestudeerden in FCB zijn in staat

5. zelfstandig cultuurfilosofisch onderzoek te verrichten naar hedendaagse ontwikkelingen in de samenleving, in de cultuur en/of in bestuur, die ontwikkelingen te duiden vanuit cultuurfilosofisch perspectief.

Communicatie

Afgestudeerden in FCB zijn in staat

6. bevindingen, ideeën en visies zowel schriftelijk als mondeling op een heldere en aansprekende wijze te verwoorden en een filosofische dialoog aan te gaan over bovengenoemde thema's.

Leervaardigheid

Afgestudeerden in FCB zijn in staat

7. analyserend en kritisch te denken;

8. flexibel en creatief als een professional te functioneren.

BIJLAGE 4: OVERZICHT VAN DE PROGRAMMA'S

Bacheloropleiding Wijsbegeerte:

Onderwijsprogramma Bachelor Wijsbegeerte 2016/2017

	Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6
Jaar 1	Antieke en Patristische filosofie (6 ec)	Middeleeuwse filosofie (6 ec)	Acedemische Vaardigheden (6 ec)	Moderne filosofie I (6 ec)	Hedendaagse filosofie (6 ec)	
	Epistemologie (6 ec)	Ethiek I (6 ec)		Philosophy of Mind I (6 ec)	Sociale en culturele filosofie	(6 ec)
					Logica	(6 ec)

	Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6
Jaar 2	Ethiek II (6 ec)	Philosophy of Mind II (6 ec)	Tekstcollege I (6 ec)	Wetenschaps-filosofie II (6 ec)	Philosophy Today (6 ec)	Tekstcollege II (6 ec)
	Politieke filosofie (6 ec)	Wetenschaps-filosofie I (6 ec)		Metafysica (6 ec)	Arabic Philosophy (6 ec)	

	Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6
Jaar 3	Minor (30 ec)			Stijlen I Continental (6 ec)	Scriptieseminar (6 ec)	
				Stijlen II Analytic (6 ec)	Scriptie Filosofie	(12 ec)

Master Philosophy (2 year) 2016/2017

Track Track Philosophy of NeuroScience

	Period 1	Period 2	Period 3	Period 4	Period 5	Period 6
Year 1	Non-philosophical MA course (12 ec)	Non-philosophical MA course (12 ec)	Non-philosophical MA course (6 ec)			
	Philosophy 1 (6 ec)	Philosophy 2 (6 ec)		Philosophy 3 (6 ec)	Philosophy 4 (6 ec)	
Year 2	Philosophical Approaches (6 ec)	Key Concepts (6 ec)		Philosophy of Mind and Brain (6 ec)	Neurophilosophy and Psychiatry (6 ec)	
	Ethics of Medical Research (6 ec)	Neurophilosophy, Phenomenology and Subjectivity (6 ec)		Neuroethics and Society (6 ec)	Thesis (18 ec)	
		Philosophy 5 (6 ec)				

Track Philosophy of Law and Governance

	Period 1	Period 2	Period 3	Period 4	Period 5	Period 6
Year 1	Non-philosophical MA course (6 ec)	Non-philosophical MA course (6 ec)	Non-philosophical MA course (6 ec)	Philosophy of Law: Classic Texts (6 ec)	Philosophy of International Law (6 ec)	Non-philosophical MA course (6 ec)
	Philosophy 1 (6 ec)	Philosophy 2 (6 ec)		Philosophy 3 (6 ec)	Philosophy 4 (6 ec)	
Year 2	Bioethics, Technology and Law (6 ec)	Philosophy 5 (6 ec)	Seminar Philosophy of Law (6 ec)	Tutorial Philosophy of Law (6 ec)	Thesis Seminar (0 ec)	
	Philosophy. Modern Classics (6 ec)	Non-philosophical MA course (6 ec)		Non-philosophical MA course (6 ec)	Thesis (18 ec)	

Track Philosophy, Bioethics and Health

	Period 1	Period 2	Period 3	Period 4	Period 5	Period 6
Year 1	Bioethics, Technology and Law (6 ec)	Non-philosophical MA course (6 ec)	Non-philosophical MA course (6 ec)	Non-philosophical MA course (6 ec)	Non-philosophical MA course (6 ec)	Non-philosophical MA course (6 ec)
	Philosophy 1 (6 ec)	Philosophy 2 (6 ec)		Philosophy 3 (6 ec)	Philosophy 4 (6 ec)	
Year 2	Ethics of Medical Research (6 ec)	Philosophy 5 (6 ec)	Practical Training PBH (12 ec)		Thesis Seminar (0 ec)	
	Philosophy of Mind, Life and Death (6 ec)	Moral Reasoning in Health Care (6 ec)		Ethics, Public Policy and Politics (6 ec)	Thesis (18 ec)	

Track Filosofie van Cultuur en Bestuur

	Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6
Jaar 1	Globalisering en cultuur 1 of 2 *	(6 ec)	Literatuurstudie 1 (3 ec)	Lijnen van een filosofische bestuurskunde 1 of 2 *	(6 ec)	
	Media, leiderschap en filosofische taalvaardigheid	(6 ec)		Symbolische leven 1 of 2 *	(6 ec)	
	Filosofisch actueel maatschappelijk gesprek en tekstlezen 1 of 2 *				(3 ec)	
	Vakwetenschap niet filosofische master				(30 ec)	
Jaar 2	Globalisering en cultuur 1 of 2 *	(6 ec)	Literatuurstudie 2 (3 ec)	Lijnen van een filosofische bestuurskunde 1 of 2 *	(6 ec)	
	Charles Taylor- A Secular Age (6 ec)	Vakwetenschap niet filosofische master (6 ec)		Symbolische leven 1 of 2 *	(6 ec)	
	Filosofisch actueel maatschappelijk gesprek en tekstlezen 1 of 2 *				(3 ec)	
	Vakwetenschap niet filosofische master				(12 ec)	
					Thesis	

* deel 1 en deel 2 van deze modules alterneren jaarlijks, voor zowel 1^e als 2^e jaars studenten
(Globalisering en cultuur 2, Lijnen van een filosofische bestuurskunde 2, Symbolische leven 2 en Filosofisch actueel maatschappelijk gesprek en tekstlezen 2 in 2016-2017;
Globalisering en cultuur 1, Lijnen van een filosofische bestuurskunde 1, Symbolische leven 1 en Filosofisch actueel maatschappelijk gesprek en tekstlezen 1 in 2017-2018)

Premaster Program

Premaster (60ec) in combinatie met een HBO bachelor

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6
W_BA_KOPI 6 EC Kopstukken I	W_BA_KOPII 6 EC Kopstukken II		W_BA_MET 6 EC Metafysica*	W_FIL_ARP 6 EC Arabic Philosophy* of	W_BA_TKC2 6 EC Tekstcollege II*
W_BA_PHOM 6 EC Philosophy of Mind	W_BA_MWET 6 EC Wetenschapsfilosofie		W_FIL_ST1 6 EC Stijlen I	W_BA_ACT 6 EC Philosophy Today	
	W_BA_ETH1 6 EC Ethiek I			W_BA_SCF 6 EC Sociale en culturele filosofie	

* In het tweede semester kiest de student twee van de drie met een asterisk gemarkeerde vakken.

BIJLAGE 5: BEZOEKPROGRAMMA

Programma

Donderdag 5 oktober 2017			
11.00	13.30	Vorbereidend overleg en inzien documenten (incl. lunch)	12A44 ¹
13.30	14.15	Gesprek met inhoudelijk verantwoordelijken Prof.dr. Henk de Regt, opleidingsdirecteur Prof.dr. Marije Martijn, afdelingshoofd Prof.dr. Reinier Munk, portefeuillehouder onderwijs (opleidingsdirecteur tot 1-9-2017) Prof.dr. Martin van Hees, hoogleraar Ethiek (afdelingshoofd tot 1-2-2017)	Forum 7
14.15	14.45	Overleg panel	Forum 7
14.45	15.30	Gesprek met studenten bacheloropleiding Wouter Juffermans, derdejaars (voorzitter studievereniging Icarus) Ricardo Hernández Salvador, derdejaars (tevens student B Science, Business, Innovation) Bente Welling, derdejaars Sam Jurriaans, derdejaars Froukje Eikelboom, vierdejaars (tevens student B Theologie) Jinne ter Weele, BA, vijfdejaars	Forum 7
15.30	16.15	Gesprek met studenten masteropleiding ² Amber Spijkers, BSc, student M Filosofie (PBH) Anouk Heltzel, BSc, student M Filosofie (PBH) Sebastiaan Crul, MSc, student M Filosofie (FCB) David van Overbeek, BSc, student M Filosofie (FCB) Lotte Razenberg, BSc, student M Filosofie (PNS) Nadia den Ouden, LLB, student M Filosofie (PLG) Simon Valkering, BA, student M Filosofie (meegeschreven aan de zelfstudies)	Forum 7
16.15	16.45	Overleg panel + open spreekuur	Forum 7
16.45	17.30	Gesprek met alumni Drs. Sebastien Valkenberg, alumnus / lid werkveldadviesraad Ruben Verhagen, MA / MSc, alumnus M Filosofie Marieke Bak, MA / MSc, alumna M Filosofie (PBH) Hannah Edelbroek, MA / MSc, alumna M Filosofie (PBH) Elias de Korte, BA, alumnus B Wijsbegeerte	Forum 7
18.30	21.00	Diner (voorbereiden tweede dag)	
Vrijdag 6 oktober 2017			
8.30		Aankomst panel	12A44
8.30	9.15	Inzien documenten, voorbereiding gesprekken	12A44
9.15	10.00	Gesprek met docenten bacheloropleiding Dr. Olga Lizzini, Universitair docent Middeleeuwse (Arabische) filosofie (coördinator B Wijsbegeerte) Prof.dr. Henk de Regt, Bijzonder hoogleraar Wetenschapsfilosofie Dr. Jan Willem Wieland, Universitair docent Theoretische filosofie / Ethiek	Forum 6

¹ Alle zalen bevinden zich in het hoofdgebouw van de VU. Voor de bereikbaarheid van de VU, zie <https://www.vu.nl/nl/over-de-vu/contact-routebeschrijving/routebeschrijvingen/routebeschrijving-openbaar-vervoer/index.aspx>

² De volgende afkortingen worden gebruikt: PBH = Philosophy, Bioethics and Health; PNS = Philosophy of Neuroscience; PLG = Philosophy of Law and Governance; FCB = Filosofie van Cultuur en Bestuur.

		Dr. Phil Robichaud, Universitair docent Ethiek ³ Dr. Annemie Halsema, Universitair docent 20 ^{ste} -eeuwse filosofie Dr. Christian Krijnen, Universitair hoofddocent Geschiedenis van de moderne filosofie Prof.dr. Marije Martijn, Bijzonder hoogleraar Antieke en patristische filosofie	
10.00	10.45	Gesprek met docenten masteropleiding Dr. Olga Lizzini, Universitair docent Middeleeuwse (Arabische) filosofie Prof.dr. Martin van Hees, Hoogleraar Ethiek Prof.dr. Henk de Regt, Bijzonder hoogleraar Wetenschapsfilosofie Prof.dr. René van Woudenberg, Hoogleraar Epistemologie en Metafysica Dr. Ad Verbrugge, Universitair hoofddocent Sociaal-culturele filosofie (FCB) Prof.dr. Gerben Meynen, Bijzonder hoogleraar Ethiek en Psychiatrie (PBH) Prof.mr.dr. Wouter Veraart, Hoogleraar Rechtsfilosofie (PLG) Prof.dr. Gerrit Glas, Hoogleraar Filosofie van de Neurowetenschappen (PNS)	Forum 6
10.45	11.00	Overleg panel	Forum 6
11.00	11.30	Gesprek met selectie leden van de Opleidingscommissie Dr. Annemie Halsema, voorzitter Dr. Jan Willem Wieland, secretaris Prof.dr. Gerben Meynen, docentlid Vincent Panhuysen, studentlid Annemarie Driessen, BSc, studentlid Joris Peereboom, MSc, studentlid	Forum 6
11.30	12.15	Gesprek met selectie leden van de Examencommissie Prof.dr. Lieven Decock, vicevoorzitter Dagelijks Bestuur Prof.dr. René van Woudenberg, lid bachelorkamer Dr. Marjolein van Tooren, voorzitter masterkamer Prof.dr. Govert Buijs, lid masterkamer Dr. Jeroen de Ridder, lid toetskamer	Forum 6
12.15	13.00	Lunch, inzien documenten	12A44
13.00	13.30	Vorbereiden eindgesprek met formeel verantwoordelijken	12A44
13.30	14.00	Eindgesprek met formeel verantwoordelijken Prof.dr. Michel ter Hark, decaan Prof.dr. Reinier Munk, portefeuillehouder onderwijs	12A44
14.00	16.00	Opstellen voorlopige bevindingen	12A44
16.00	16.45	Ontwikkelgesprek Prof.dr. Henk de Regt, opleidingsdirecteur Prof.dr. Marije Martijn, afdelingshoofd Prof.dr. Reinier Munk, portefeuillehouder onderwijs (opleidingsdirecteur tot 1-9-2017)	12A44
17.00	17.15	Mondelinge rapportage voorlopig oordeel	14A36

³ Robichaud heeft aangegeven dat het voor hem geen probleem is wanneer het gesprek in het Nederlands plaatsvindt, maar dat hij in het Engels zal antwoorden op vragen.

BIJLAGE 6: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek de eindwerken bestudeerd van afgestudeerden met de volgende studentnummers:

Bacheloropleiding Wijsbegeerte:

2117827	2129337	2528636
2132575	2536303	1779664
2133512	1926500	2148587
1934228	2176424	1943731
2544418	2546552	2524938

Masteropleiding Filosofie:

1644912	1936379	1616099
1941593	1702408	1969161
2512080	1709585	1989251
1714961	2129337	2562897
2146398	2583504	1918710

Het panel heeft tijdens het bezoek onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels in *hard copy* en deels via de elektronische leeromgeving):

Jaarverslag examencommissie
Verslag opleidingscommissie

Dossiers van de volgende vakken:

Philosophy 2 M Filosofie

WPhil ARP

Ethics 1

Epistemologie

Academische vaardigheden bachelor 1

Arabic Philosophy bachelor 2

Philosophy today bachelor 2

Stijlen continental bachelor 3

Lijnen van een filosofische bestuurskunde 2 Master Cultuur en Bestuur

Filosofisch actueel maatschappelijk gesprek en tekstlezen 2 master richting Cultuur en Bestuur

Philosophy of International Law, master afstudeerrichting Philosophy of Law and Governance.

BIJLAGE 7: VERSLAG VAN HET ONTWIKKELGESPREK (LOSSE BIJLAGE)

Naast de formele visitatie heeft het panel een ontwikkelgesprek gevoerd met de opleidingen. Een verslag van dit gesprek is als losse bijlage van het (gedrukte en elektronische) visitatierapport aan de Vrije Universiteit Amsterdam toegezonden.